

EGIPT

PRZEWODNIK

TURYSTYCZNY

ALEKSANDER ŁAMEK

EGIPT

**PRZEWODNIK
TURYSTYCZNY**

WYDANIE I

PUBLIKACJA BEZPŁATNA

www.AleksanderLamek.pl

Zasady rozpowszechniania

Przewodnik ten jest publikacją bezpłatną i może być dowolnie kopiowany i rozpowszechniany w Internecie, pod warunkiem nie dokonywania w nim zmian. Nie przestrzeganie powyższego warunku będzie skutkowało nałożeniem na

winowajcę **Klątwy Tutenchamona**.

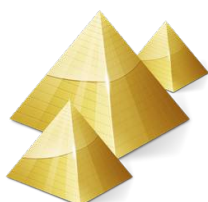
Prawa autorskie

W książce wykorzystano zdjęcia oraz materiały tekstowe udostępnione bezpłatnie przez ich autorów na zasadach licencji [Creative Commons](https://creativecommons.org/).

Darmowa Księgarnia

Książka powstała dzięki wsparciu strony www.DarmowaKsiegarnia.com, z której można legalnie ściągnąć setki darmowych książek w języku polskim i angielskim.

Najpiękniejsze tapety i zdjęcia na pulpit: www.pieknetapety.com

Spis treści

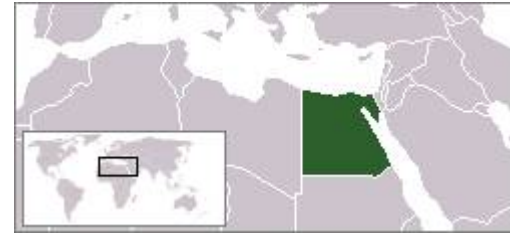
Egipt	6
Starożytny Egipt	8
Kair	31
Giza	45
Memfis	52
Sakkara	54
Abydos	58
Dendera	62
Luksor	64
Karnak	68
Dolina Królów	73
Inne atrakcje Luksoru	82
Edfu	89
Abu Simbel	92
Aleksandria	96
Kanał Sueski	102
Góra Synaj	106
Riwiera Morza Czerwonego	111
Zakończenie	114
Inne książki autora	115

Egipt

Egipt (oficjalnie Arabska Republika Egiptu) leży w północno-wschodniej Afryce z półwyspem Synaj w zachodniej Azji. Kraj

otoczony jest przez Morze Śródziemne na północy i Morze Czerwone na wschodzie; graniczy z Izraelem i Strefą Gazy na północnym wschodzie, Sudanem na południu i Libią na zachodzie.

Staroegipska nazwa kraju oznacza „Czarny Ląd” i odnosi się do żyznych gruntów wzdłuż Nilu będących przeciwieństwem sąsiadującej z nimi pustyni, „Czerwonego Lądu”.

W Egipcie przeważa klimat skrajnie suchy zwrotnikowy. Roczna suma opadów na ogół nie przekracza kilkudziesięciu milimetrów. Z tego względu większość ludności zamieszkuje tereny w delcie i dolinie Nilu.

Ustrojem politycznym Egiptu jest republika prezydencka. Głową państwa jest prezydent Hosni Mubarak.

Ludność tworzą w ogromnej większości arabscy Egipcjanie. W tym również blisko 7,5 mln Koptów, chrześcijan mieszkających w Egipcie na długo przed muzułmańskim podbojem przez Imperium Osmańskie. Koptowie stanowią niemal 10 proc.

Prezydent Hosni Mubarak
Źródło: Agência Brasil

Oaza Bahariyya, Autor: Dietmar Temps

całej tamtejszej populacji. Ich cechą charakterystyczną jest wytatuowany - zazwyczaj na ręce - krzyż. Na obszarze Pustyni Zachodniej występują plemiona Berberów, a w dolinie górnego Nilu pojedyncze osady ludności negroidalnej.

Egipt jest najludniejszym krajem arabskim i

trzecim pod względem liczby mieszkańców państwem Afryki. Większość kraju jest niemal bezludna, a gęstość zaludnienia na terenach rolniczych należy do największych na świecie. ([1](#))

Po prawej stronie widzimy godło Egiptu.

Pustynia w Egipcie, Autor: Ernie R

Starożytny Egipt

Cywilizacja starożytnego Egiptu była wysoko rozwiniętą kulturą w dolinie Nilu z całym wachlarzem osiągnięć technicznych, naukowych, politycznych i kulturowych. Trwała ponad 3500 lat. Państwo to rozwinęło się dzięki corocznym, regularnym (a co za tym idzie dającym się przewidzieć) wylewom Nilu, który przynosił żyzne muły zapewniające przy odpowiednim nakładzie sił i środków oraz odpowiedniej organizacji, dwukrotne, wysokie plony w ciągu roku. Dzięki tak sprzyjającym warunkom rolnictwo, które stanowiło podstawowe zajęcie ludności, zapewniało nadwyżki żywności, co pozwalało na jej magazynowanie na okresy nieurodzaju oraz na eksport.

Równocześnie, od początku IV tysiąclecia p.n.e., posługiwano się w Egipcie żaglowymi łodziami do transportu materiałów po Nilu i opanowano obróbkę miedzi. Pod koniec tego tysiąclecia zaczęto stosować pismo hieroglificzne, które zostało ponownie odczytane w

1822 r. przez Jeana François Champolliona, dzięki czemu historia starożytnego Egiptu jest już dobrze znana.

Państwem kierowali dynastyczni władcy – faraonowie, którym przydawano boskie pochodzenie, uznając ich za synów boga-słońca Re (Ra). Wierzano, iż ich dusze żyją tak długo aż ich ciała się nie rozłożą, bądź dopóki nie zniknie imię zmarłego i dlatego mumifikowano ciała zmarłych władców, umieszczając je w specjalnie w tym celu budowanych grobowcach (mastabach). Z biegiem lat grobowce te przekształciły się w monumentalne, kamienne piramidy (w okresie Starego i Średniego Państwa), aby następnie w czasach Nowego Państwa przekształcić się w wyryte w skale albo podziemne kompleksy grobowe.

Bóg Ra, Autor: Käyttäjä:Kompak

Państwo zorganizowane było sprawnie i rozwijało się przez wiele wieków bez poważnych zagrożeń zewnętrznych, dzięki pustyniom, które odgradzały je ze wszystkich stron od innych państw i ludów.

Sąd Osyrysa, Autor: kairoinfo4u

Religia odgrywała dużą rolę w życiu przeciętnego mieszkańca starożytnego Egiptu. Charakteryzował ją dualizm, czyli podział na dobro i zło. Wierzano w życie pozagrobowe, zależne od uczynków danego człowieka w życiu doczesnym, które było indywidualnie oceniane podczas Sądu Osyrysa.

Egipcjanie wierzyli w wielu bogów (politeizm). Czczono siły przyrody. Kultem otaczano Nil i Słońce oraz bóstwa kosmologiczne stanowiące o równowadze i porządku Wszechświata (Maat, Nut), czy bogów decydujących o losie człowieka (Amon, Ozyrys, Izyda).

Oprócz tego wierzone w pomniejszych, ludowe bóstwa (Bes). Bogów przedstawiano w trojaki sposób: w postaciach ludzkich z głowami zwierzęcymi (Hathor, Horus, Thot, Anubis, Bastet), jako postacie o ciałach ludzkich (Amon, Ozyrys, Hathor, Izyda, Horus) lub pod postacią symbolicznego zwierzęcia (Horus, Thot, Hathor, Bastet). Wierzone, że niektóre zwierzęta mogą zawierać w sobie pierwiastek boski, reprezentujący niektóre aspekty danego boga (krowa - Hathor, sokół - Horus, ibis lub pawian - Thot, baran - Chnum, szakal - Anubis, kot - Bastet, lwica - Sachmet).

Świątynia Horusa, Autor: Steve Pyke

Ku czci bogów wznoszono gigantyczne kamienne świątynie, którymi opiekowali się kapłani. Staroegipskie świątynie były również oprócz miejsc kultu, ośrodkami wiedzy, nauki i medycyny. Świątynni kapłani posiadali wiedzę o zjawiskach przyrody, wprowadzili podział roku na 12 miesięcy i 365 dni, potrafili przewidzieć zaćmienie Słońca i wylewy Nilu, kierowali pracami nawadniającymi i budowlanymi. W niektórych okresach kapłani, obok faraonów, stanowili również istotny czynnik w sprawowaniu władzy, szczególnie kler Amona w Tebach.

Carrying the Serpent, Autor: CESRAS

Najstarsze ślady działalności człowieka na terenie Egiptu pochodzą z okresu paleolitu, kiedy to grupy nomadów i myśliwych zaczęły gromadzić się w okolicy Nilu (ale nie w samej dolinie rzeki), na co wskazują znalezione na pustyni kamienne groty strzał i sierpy. Wtedy też najprawdopodobniej rozpoczęła się rolnicza działalność miejscowych społeczności nad Nilem, jednakże nie można jeszcze mówić w tym okresie o prawdziwie osiadłym charakterze życia.

Okres predynastyczny (ok. 6000–ok. 3100 p.n.e.)

Był to okres przełomu epipaleolitu i neolitu. Na terenie Egiptu rozwijały się wtedy różne kultury neolityczne o charakterze osiadłym i rolniczym, jednakże nie były one jednolite w całym kraju. Należały do nich, m.in. zlokalizowane w dolinie Nilu, kultury Tasa i Badari (ok. 4500 p.n.e.), nazwane tak od miejsc, w których znaleziono ich ślady, oraz na południowym krańcu Dolnego Egiptu stanowiska Merimde-Beni-Salame oraz El-Omari. Wczesny okres predynastyczny obejmuje końcowe stadium rozwoju kultur fajumskiej - na północy i Badari - na południu, a główne różnice pomiędzy nimi polegają na bardziej dopracowanej formie wytwarzanych naczyń, broni i narzędzi kultury fajumskiej.

Misa z kultury Nagada II, Autor: Tybo

Znacznie odmienne od nich były kultury Nagada I i II z IV tysiąclecia p.n.e., poprzedzające bezpośrednio historyczną epokę dziejów Egiptu. Przede wszystkim obie miały znacznie większy zasięg. W kulturze Nagada I zaobserwować już można cechy społeczeństwa rozwarstwowanego i zorganizowanego hierarchicznie.

Nagada II to kultura o znacznie większym zasięgu, bo obejmowała całą dolinę Nilu i Deltę, a także utrzymywała kontakty z innymi krajami.

Okres wczesnodynastyczny (ok. 3100–ok. 2686 p.n.e.)

Okres historyczny starożytnego Egiptu rozpoczął się wraz z założeniem pierwszej dynastii z This, leżącego nieopodal Abydos i zjednoczeniem Górnego (południowego) i Dolnego (północnego) Egiptu przez Menesa (Narmera). W okresie tym, zwanym przez

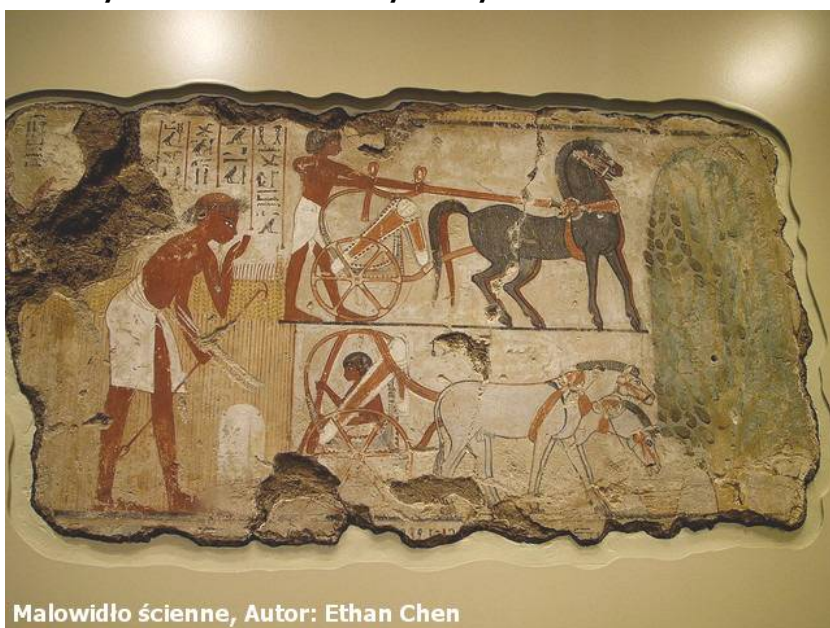

Hieroglify, Autor: Clio20

Manetona tynickim, ostatecznie ukształtowały się wierzenia religijne Egipcjan, powstawała technika, sztuka i pismo hieroglificzne, na szerszą skalę zaczęto stosować miedź, wytwarzano więcej wyrobów ze złota i kości słoniowej. Egipski władca, który rezydował w Memfis, uważany był za wcielenie boga Horusa, który rządził za jego pośrednictwem. Pierwsi

królowie Egiptu próbowali podporządkować sobie sąsiednie krainy Nubię i Libię, by zapewnić dostawy brakujących towarów – drewna, szlachetnych kamieni i materiałów budowlanych.

W Górnym Egipcie niemal zupełnie zrezygnowano z ozdobnej ceramiki na rzecz malowideł ściennych. Do ich wykonywania nie używano już tylko jednego koloru, lecz trzech: białego, czarnego i czerwonej ochry. Ponadto rozszerzyły się znacznie tematyka i motywy. Oprócz statków z flagami malowano epizody myśliwskie i wojenne oraz postacie tancerek. Powstawała sztuka rzeźbiarska. Tworzono statuetki nagich kobiet i zwierząt. Przede wszystkim wykony-

Malowidło ściennie, Autor: Ethan Chen

wano je z kości słoniowej. Te same wzory przedstawiano na paletach z zielonego łupku. Palety te, rozmiarami i kształtem przypominające tarcze, składano wraz z ozdobnymi maczugami w świątyniach (źródło: Etienne Drioton „Egipt faraonów”, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1970).

Życie ludności terenów Górnego Egiptu skupiało się wokół osad: Abydos, Hierakonpolis, Nagada. Wypracowana została kultura materialna, oraz wyraźny podział na biednych i bogatych. Bogata arystokracja zaczęła inwestować w rzemieślników, wytwórców i kupców. Rozwijał się handel z sąsiednimi społecznościami Nubii i Deltą. Handel zagraniczny przyczynił się do rozwoju kultury nagadyjskiej (źródło: Dziennik Polski, Narodziny Egiptu, 01.04.2009).

Stare Państwo (ok. 2686–ok. 2181 p.n.e.)

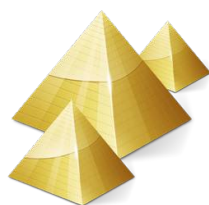
Stare Państwo (dynastie od III do VI), które swoim terytorium sięgało poza pierwszą kataraktę, znane jest szczególnie z monumentalnych budowli: mastab, okazałych świątyń i oczywiście najslawniejszych – piramid. Pierwsza z nich to schodkowa piramida faraona Dżesera wybudowana w Sakkarze, a zaprojektowana przez Imhotepa. Kolejne, budowane przez władców IV dynastii w Gizie, to piramidy Cheopsa, Chefrena i Mykerinosa. Monumentalne budownictwo egipskie jest świadectwem sprawnej organizacji państwowej, a także uwielbienia, jakiego doświadczali faraonowie. W Egipcie panował wtedy dobrobyt, czego przykładem może być dynamiczny rozwój rzemiosła i handlu.

Świątynia faraona Chefrena, Giza, Autor: Palsson

Religia i polityka przenikały się, ale rola kapłanów nie była jeszcze tak wielka, jak w późniejszych okresach. W zasadzie można mówić o podporządkowaniu kapłanów władzy królewskiej. Za czasów V dynastii najważniejszym z egipskich bogów stał się bóg słońca Re, czczony w Heliopolis. Faraon został uznany za syna boga Re (Sa

Re), a po śmierci uosabiano go z bogiem płodności i władcą podziemi Ozyrysem.

Pierwszy Okres Przejściowy (ok. 2181–ok. 2133 p.n.e.)

Stopniowo pozycja religijna i polityczna faraona w państwie ulegała osłabieniu, a coraz większą rolę zaczęli odgrywać lokalni urzędnicy – nomarchowie. Postępująca decentralizacja doprowadziła do poważnego kryzysu władzy centralnej i w końcu do całkowitego załamania się władzy królewskiej i rozpadu państwa na dzielnice, przy czym wyraźnie zaznaczył się podział sprzed zjednoczenia, na Egipt Górny i Dolny. Trwającemu kilkadziesiąt lat pierwszemu okresowi przejściowemu, obok politycznego kryzysu (zaburzenia społeczne i inwazje z Azji), towarzyszyły zjawiska kryzysu kulturowego: niszczenie i dewastacja posągów królewskich, rabowanie grobowców i piramid, a także dekadencja w sztuce i literaturze (utwory o charakterze pesymistycznym).

Średnie Państwo (ok. 2133–ok. 1786 p.n.e.)

Jedność Egiptu odtworzył Mentuhotep II (XI dynastia) z Teb, rozpoczynając okres Średniego Państwa, które sięgało już po drugą kataraktę. Kolejny okres świetności państwa egipskiego, po jego zjednoczeniu przez Mentuhotepa II,

Głowa króla, prawdopodobnie Mentuhotepa III, Autor: Paul

rozpoczął się od panowania faraona Amenemhata I, który ponownie uczynił Memfis stolicą państwa. Dzieje Egiptu, zwłaszcza w czasie panowania XII dynastii, wkroczyły w epokę uważaną za klasyczną, zarówno przez samych Egipcjan w późniejszych okresach, jak i przez współczesnych badaczy. Władcy XII dynastii podbili Nubię do drugiej katarakty, a w celu eksploatacji kopalń miedzi i turkusów na

Posąg Amenemhata, Autor: elinar

Synaju utrzymywali tam liczne posterunki wojskowe. Faraon Senuseret III (Sesostris) z XII dynastii znacznie przyczynił się do wzrostu potęgi Egiptu na arenie międzynarodowej m.in. poprzez liczne kampanie nubijskie (nawet na południe od drugiej katarakty) i wyprawę do Palestyny, która to wyprawa zapoczątkowała silne wpływy Egiptu w tym regionie. Przeprowadził on również reformy administracyjne i wzmocnił centralną władzę, ograniczając wpływy gubernatorów w prowincjach.

W czasach Średniego Państwa znacznie rozkwitł handel z Mezopotamią, Cyprzem, Kretą, a

rzecznikiem egipskim było miasto Byblos, gdzie panowała miejscowa dynastia, posługująca się egipskimi hieroglifami.

Miasto Byblos, Liban, Autor: deutsch laender

Również w literaturze i sztuce nastąpiła tzw. epoka klasyczna. Szczególnie trwały okazał się język średnioegipski, będący klasycznym językiem tekstów religijnych i oficjalnych napisów królewskich. Z tego okresu pochodzą tzw. Teksty Sarkofagów, Nauki króla Amenemhata, a w budownictwie powstały takie dzieła, jak świątynia grobowa Mentuhotepe II w Deir el-Bahari, piramidy w rejonie Fajum. Z kolei podbój Nubii pociągnął za sobą konieczność budowy zespołu fortów w dolnej części tego kraju (Buhen, Semna). Znacznie rozwinęły się techniki jubilerskie i złotnicze.

Złoto, Autor: PercyGermany

Napierśnik z czasów Amenemhata III, Autor: Peter Roan

Charakterystyczną cechą podbojów z okresu Średniego Państwa (w odróżnieniu od okresu Nowego Państwa) jest to, że miały one bardziej charakter ekonomiczny – utrzymanie szlaków handlowych, zdobycie surowców. Również w polityce wewnętrznej władcy starali się maksymalnie skonsolidować i wzmocnić strukturę państwa. Pomimo tych wysiłków nie udało się zahamować tendencji destabilizacyjnych. Jeszcze w okresie XIII dynastii Egipt pozostawał stabilny, jednakże u schyłku jej panowania państwo zaczęło tracić swą potęgę wewnętrzną i zewnętrzną. Droga pokojowej migracji zaczęli pojawiać się nowi przybysze z Azji, co okazało się zapowiedzią obcego panowania w Egipcie w tzw. Drugim Okresie Przejściowym.

Wschód słońca na Nilu, Autor: Matt Northam

Drugi Okres Przejściowy (ok. 1786–ok. 1567 p.n.e.)

Niektórzy badacze już XIII dynastię zaliczają do tego okresu, który charakteryzował się ogólną destabilizacją polityczną państwa i rozbiciem dzielnicowym. Nastąpił zmierzch kulturalny. Egipt utracił Nubię, Synaj i Palestynę.

W okresie tym panowali tzw. Hyksosi. Wywodzili się oni prawdopodobnie z ludności azjatyckiej, osiedlającej się już w czasach świetności Średniego Państwa, we wschodniej Deltie Nilu. Rządy Hyksosów reprezentowane były jako dwie równoległe dynastie (XV i XVI), kontrolujące większą część Dolnego i Środkowego Egiptu.

W Górnym Egipcie znaczną niezależnością cieszyli się tebańscy władcy z XVII dynastii i to oni właśnie toczyli liczne wojny z Hyksosami. Zmagania ich zwieńczył Ahmose (tradycyjnie uważany za założyciela XVIII dynastii) zdobywając twierdzę Hyksosów – Awaris. To pierwsze panowanie obcych władców w Egipcie pozostało na długo w pamięci przyszłych pokoleń. Ahmose ponownie zjednoczył kraj, który wkroczył w tzw. okres Nowego Państwa.

Nowe Państwo (1550-1070r p.n.e.)

Hatszepsut, Autor: Ray Euden

W okresie tym Egipt osiągnął apogeum znaczenia i potęgi, czego wyrazem było narastanie jego ekspansjonistycznych dążeń i rozpoczęciem wielu działań wojennych. Egipcjanie wymusili respektowanie swoich interesów na ludach Azji: Hurytach, Hetytach, Babilończykach i Asyryjczykach. Najważniejsi faraonowie z XVIII dynastii, którzy przyczynili się do ekspansji egipskiej, to Totmes I i Totmes III. Jako znaczącą postać wymienić także należy królową Hatszepsut, która co prawda nie wślawiła się wyczynami militarnymi, ale poświęciła się

głównie sprawom wewnętrznym państwa wznosząc wiele budowli (m.in. świątynię Milionów Lat w Deir el-Bahari), a także inicjując słynną wyprawę do krainy Punt.

Echnaton, Autor: Dan Diffendale

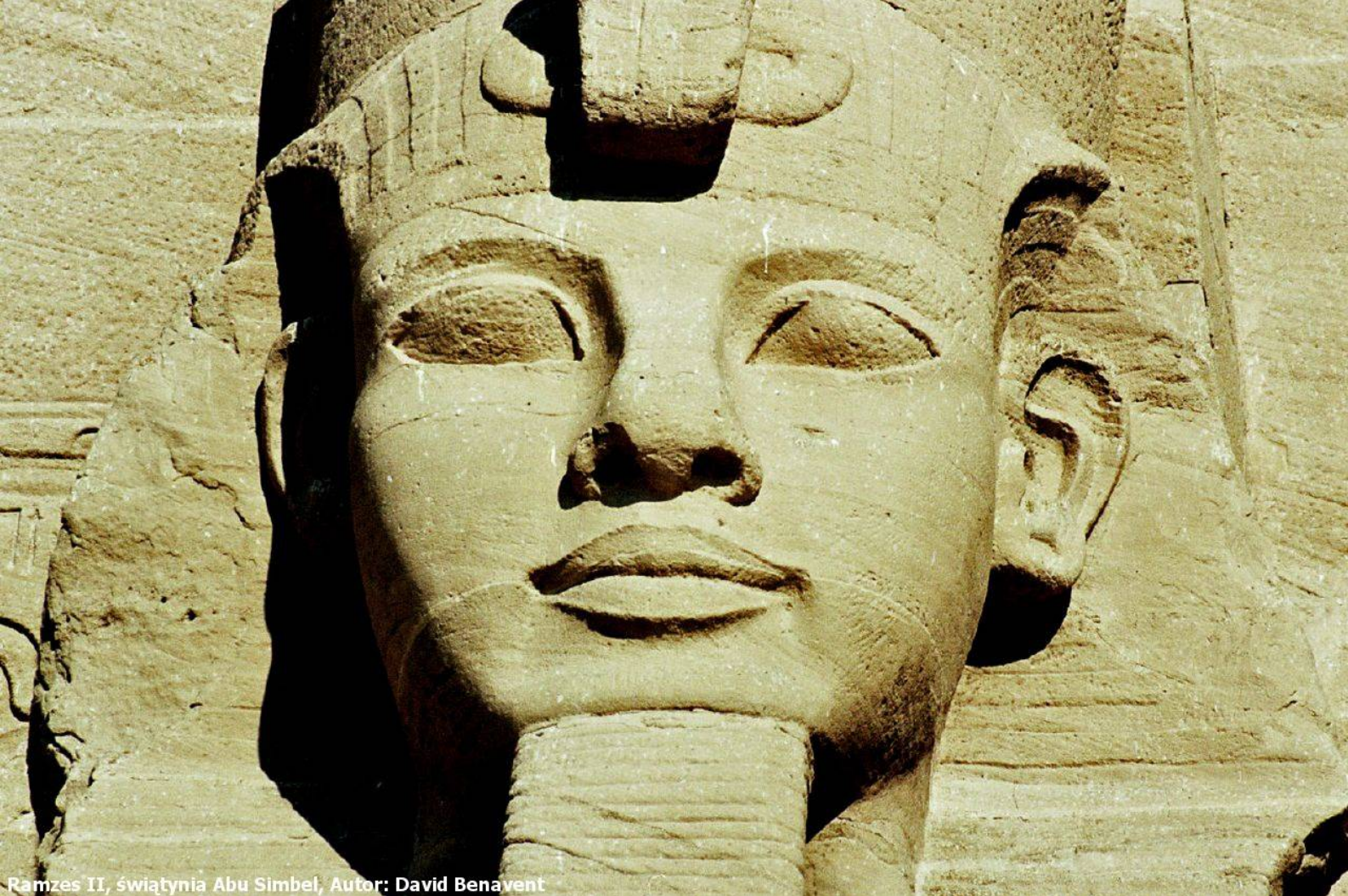
W okresie Nowego Państwa najwyższym bogiem stał się Amon, z ośrodkiem kultu w Tebach. Jednak faraon Amenhotep IV (który przyjął później imię Echnatona), dokonał bezprecedensowej próby obalenia powszechnego w państwie kultu boga Amona na rzecz Atona, którego podniósł do rangi najwyższego bóstwa państwowego. Założył on również nową stolicę państwa – Achetaton. Faraon sam stał się kapłanem swojej religii, dążącej – jak sądzi wielu uczonych – do monoteizmu, co spotkało się z bardzo silną opozycją tebańskich kapłanów Amona, których wpływy polityczne i majątki były bardzo duże. Jego następca, Tutanchamon powrócił do doktryny religijnej Teb.

Amon, Autor: Jeff Dahl

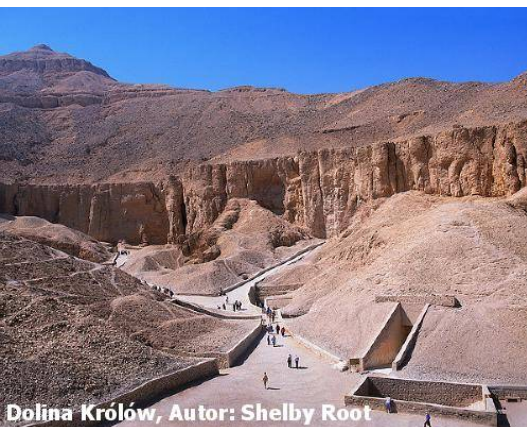
Po przeprowadzeniu reformy religijnej i reorganizacji państwa przez faraona Horemheba, Egipt stał się za XIX dynastii czołową potęgą ówczesnego świata. Kolejny wielki władca Ramzes II po zakończonych pokojem zmaganiach z Hetytami, podjął w czasie swoich rządów wielki program budowlany na niespotykaną dotąd skalę. Pomimo zewnętrznej świetności panowania Ramzesa II, pozostawił on państwo w stanie osłabienia, co było szczególnie niekorzystne wobec zagrożenia, jakie niebawem zawisło nad Egiptem pod postacią tzw. Ludów Morza. Wprawdzie ostatniemu wielkiemu faraonowi Nowego Państwa Ramzesowi III udało się odeprzeć ich atak, ale po jego śmierci rozpoczął się stopniowy upadek królestwa.

Ramzes II, świątynia Abu Simbel, Autor: David Benavent

W okresie Nowego Państwa na drugim brzegu Nilu, na wprost Teb, powstała nekropolia władców Nowego Państwa tzw. Dolina Królów, gdzie chowano zmarłych monarchów. Pomimo podjętych środków ostrożności i zabezpieczeń, niemal wszystkie grobowce zostały splądrowane.

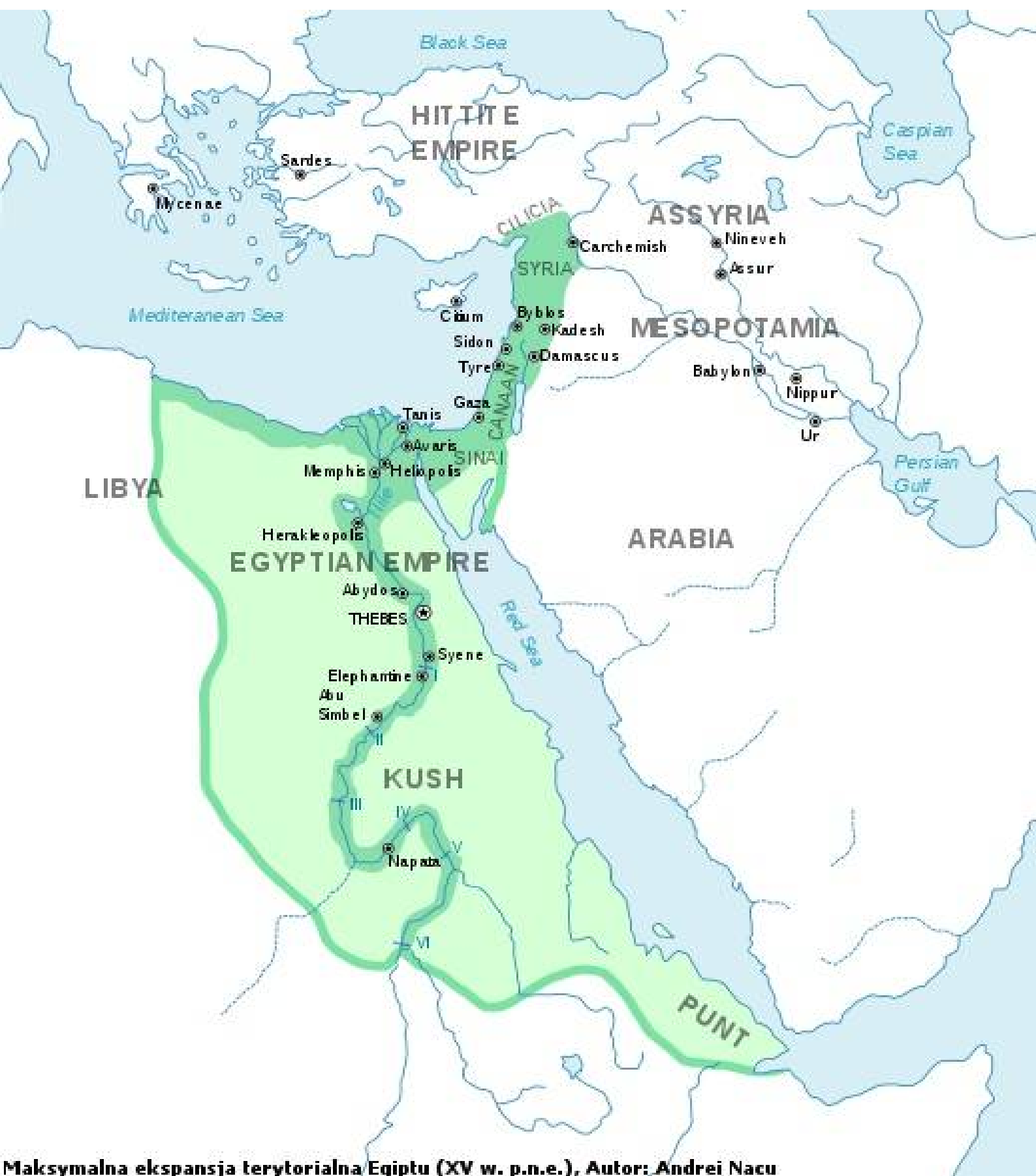
Dolina Królów, Autor: Shelby Root

Nowe Państwo to nie tylko epoka świetności politycznej i militarnej, ale również niebywałego rozwoju sztuki. W ciągu panowania trzech dynastii od XVIII do XX

powstało więcej pomników i budowli, aniżeli w okresach wcześniejszych czy późniejszych.

Architekturę, szczególnie za Ramessydów cechowała niezwykła monumentalność i bogaty wystrój. Powstały wielkie kamienne świątynie w Karnaku, Luksorze, Abu Simbel i Medinet Habu.

Trzeci Okres Przejściowy (ok. 1085–664 p.n.e.)

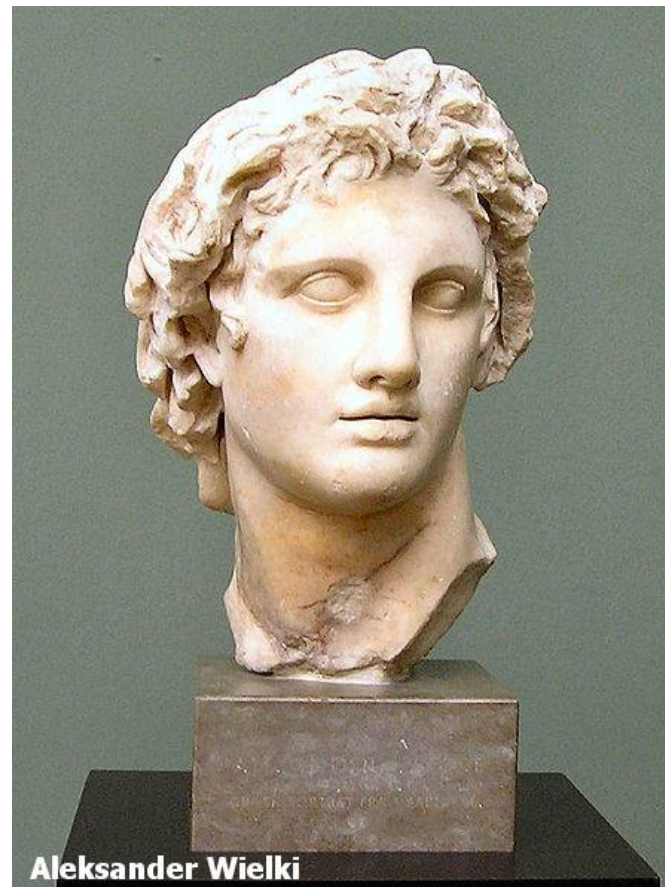
Tak jak w poprzednich okresach przejściowych Egipt był rozbity politycznie. Przy czym jeśli w Drugim Okresie Przejściowym główną rolę odgrywali Hyksosi, tak w tym okresie inicjatywę polityczną przejęły dynastie libijskie (XXII i XXIII) i kuszycka (XXV).

Na południu wokół ośrodka religijnego w Tebach powstało silne, niezależne państwo pod władzą kapłanów Amona. W 671 p.n.e. Memfis opanowali Asyryjczycy, którzy 8 lat później zajęli również Teby.

Okres Późny (664–332 p.n.e.)

Początek tzw. Epoki Późnej wyznacza objęcie władzy przez Psametycha I, którego panowanie (do 610 p.n.e.) zapoczątkowało zjednoczenie Egiptu, aż do podboju perskiego w roku 525 p.n.e. Faraonowie próbowali opanować Bliski Wschód, w czym przeszkadzili im Babilończycy. Powodzeniem za to zakończyła się wyprawa na Cypr. W VI w. p.n.e. Egipt sprzymierzył się z Babilonią, Lidią i Spartą przeciwko potędze Persji. Jednak Achemenidzi dysponując silną armią zajęli i Lidię, i Babilonię, a w roku 525 p.n.e. sam Egipt.

W roku 404 p.n.e. lokalnym władcom udało się wypędzić perskiego najeźdźcę, ale nie na długo. W 343 p.n.e. Persowie ponownie podbili Egipt. Jedenaście lat później macedoński wódz Aleksander Wielki bez walki wkroczył do kraju nad Nilem otwierając jego nowy okres – tzw. Epokę grecką.

Aleksander Wielki

Epoka grecka – dynastia Lagidów (332–30 p.n.e.)

Ptolemeusz I, Autor: Smythe

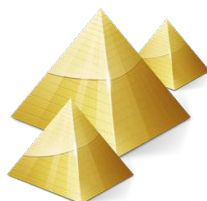
Trzy wieki pod panowaniem greckiej dynastii zapoczątkował jeden z dowódców Aleksandra Wielkiego – Ptolemeusz syn Lagosa. Panowanie greckie, pomimo, iż wywoływało powstania i bunty, generalnie koncentrowało się wokół Egiptu i władcy dbali o jego interesy polityczne w takim samym stopniu, jak faraonowie w poprzednich wiekach, a więc w tradycyjny sposób dążyli do powiększenia posiadłości egipskich na Bliskim Wschodzie (m.in. w Palestynie) oraz reprezentowali tendencje ekspansjonistyczne w Nubii. Szczególnie pierwsi trzej władcy lagidzcy przyczynili się do rozwoju Egiptu, który nie odbiegał

w niczym od innych państw hellenistycznych, a nawet uczynili ze swojej stolicy – Aleksandrii – jedno z czołowych miast w antycznym świecie. Hellenistyczni królowie Egiptu koronowali się na faraonów w Memfis i dbali o świątynie egipskie - tak jak w czasach przedgreckich.

W okresie greckim wznoszono tradycyjne egipskie świątynie, a w sferze religijnej był to okres największego rozwoju kultów zwierzęcych (co widać m.in. po pozostałych całych miastach z mumifikowanych zwierząt).

Mumie kotów, Autor: Elinar

W II w. p.n.e. nastąpił okres politycznej i ekonomicznej destabilizacji państwa, a południem kraju wstrząsały rewolty. W następnym wieku słabość władzy centralnej trwała nadal. Spowodowana była ona przede wszystkim wewnętrznymi walkami w dynastii Ptolemeuszów o władzę. Bezustannie walczący ze swym rodzeństwem o tron, kolejni władcy nie byli w stanie przeciwstawić się rosnącej coraz bardziej potęgze Rzymu, a co gorsza niektórzy z nich w walce o tron, usiłowali zdobyć poparcie rzymskiego senatu. Będąc wciąż potęgą gospodarczą, Egipt politycznie i militarnie znaczył coraz mniej. (źródło: Adam Łukaszewicz, Egipt Greków i Rzymian, KiW, Warszawa 2006) W 30 p.n.e. kraj nad Nilem stał się częścią Imperium Rzymskiego.

Okres rzymski (30 p.n.e.–395 n.e.)

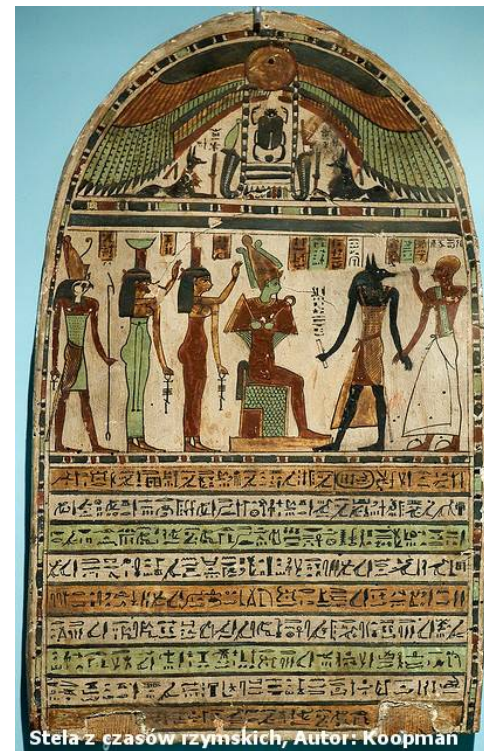
Po śmierci Kleopatry VII, ostatniej przedstawicielki dynastii Lagidów, Oktawian August przyłączył de facto Egipt do imperium rzymskiego. W zasadzie odbyło się to bez większych oporów, pomijając pewne reakcje o wąskim zasięgu na południu kraju. Egipt rządzony był przez bezpośredniego przedstawiciela cesarza, namiestnika ekwickiego w najwyższej randze prefekta. W początkowym okresie rządów rzymskich zaznaczył się pewien wzrost prosperity,

wynikający z usprawnienia administracji pod okiem rzymskich urzędników, a także w wyniku podjętych działań na rzecz zwiększenia wydajności zbiorów (m.in. przez oczyszczenie kanałów).

Kraj zachował podział na nomy, ale rola nomarchów (zresztą już od czasów ptolemejskich) została znacznie ograniczona na rzecz powoływanych przez prefekta strategów. Status Egiptu niewątpliwie wyróżniał się spośród innych prowincji cesarskich (m.in. poprzez sposób administracji), co skłania większość badaczy do tezy o tym, że była to osobista domena cesarska, stanowiąca jego zaplecze polityczno-gospodarcze. Egipt pełnił ogromnie ważną rolę ekonomiczną z uwagi na dostawy zboża dla stolicy imperium – Rzymu. Zakłócenie regularności dostaw mogło się odbić szerokimi reperkusjami politycznymi, gdyż mogło wzbudzić niezadowolenie kilkuset tysięcy liczby najuboższych mieszkańców Rzymu, będących odbiorcami darmowego rozdawnictwa zboża, a to z kolei doprowadzić do poważnych zamieszek, które mogłyby być wykorzystane przez ewentualnych uzurpatorów.

Z czasem zaczęły się pojawiać poważne problemy wynikające z nadmiernego obciążenia podatkami i chociaż niektórzy cesarze (Hadrian) darzyli Egipt szczególną przychylnością, to jednak nie wpływało to na poprawę sytuacji miejscowej ludności – zarówno Greków, zamieszkujących większe ośrodki miejskie, jak i Egipcjan.

Stela z czasów rzymskich, Autor: Koopman

Egipt zasłynął jako ośrodek różnych kultów, które zaczęły się szeroko rozprzestrzeniać w imperium, a zwłaszcza w samym Rzymie, gdzie wzbudzały niezadowolenie cesarskie niektórych władców, powodując nawet posunięcia prawne w celu zlikwidowania kultów egipskich.

Rzymski teatr w Egipcie, Autor: Slices of Light

Religia egipska z czasów faraonów wciąż była żywa, chociaż była na wskroś przesycona wpływami panteonu greckiego, czego przykładem może być Serapis – będącym synkretycznym połączeniem cech i atrybutów Apisa i Ozyrysa z cechami bogów greckich (Zeusa, Dionizosa i Asklepiosa).

Kres cywilizacji starożytnego Egiptu (w jej klasycznym wymiarze i zabarwionym jeszcze grecką kulturą w późniejszym okresie) położył nie Rzym, ale chrześcijaństwo, które w zasadniczy sposób przeobraziło kulturę Egiptu, chociaż wpływ starożytnych kultów egipskich sięgnął i tutaj, czego przykładem jest według niektórych podobieństwo Dziewicy Maryi z Dzieciątkiem do Izydy i małego Horusa, idee Sądu Ostatecznego i stworzenie świata przez boskie słowo, liczne przykazania moralne, czy postać świętego Jerzego walczącego ze smokiem (Horus zabijający Setha pod postacią krokodyla), świetlna aureola nad głową chrześcijańskich świętych - dysk słoneczny nad głową bogów egipskich (Sachmet, Hator, Horus, Ra). (źródła: Władysław Dziewulski, Zwycięstwo chrześcijaństwa w świecie starożytnym, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1969, Alicja Wach-Brzezińska, Mity starożytnych Egipcjan, Astrum, Wrocław 2006, s.7, Religie starożytne Bliskiego Wschodu, praca zbiorowa pod red. Krzysztofa Pilarczyka, WAM, Kraków 2008, s.41)

Umowną i symboliczną datą zakończenia epoki starożytnego Egiptu jest rok 395 (oczywiście nie wszyscy badacze się z tą datą zgadzają), a więc data podziału państwa rzymskiego przez Teodozjusza na dwie części. Do uznania tej daty jako cezury skłoniło również uczonych datowanie najpóźniejszej znanej nam inskrypcji hieroglificznej z wcześniejszego roku – 394, co w jakimś stopniu ma również swój symboliczny charakter. Po roku 395 Egipt, w znacznym już stopniu chrześcijański, wszedł w orbitę dziejów części wschodniej – Bizancjum, otwierając nowy rozdział swych dziejów. (2)

Kościół koptyjski w Egipcie, Autor: vagabondblogger

Kair

Kair jest stolicą i największym miastem Egiptu (214 km², liczba ludności 6 787 000 mieszkańców, zespół miejski 17,285 mln mieszkańców – największe miasto Afryki). Nie ma jednak dokładnych statystyk na temat

ludności Kairu. Powodują to ciągle wędrówki mieszkańców. Około 2 mln osób mieszka w tzw. "Mieście zmarłych". W języku arabskim literackim Kair określa się mianem "al-Qahira", które nawiązuje do arabskiej nazwy planety Mars - Qahir al-Falak, i dosłownie tłumaczy się "zwycięska" (trzeba tu zaznaczyć, że słowo "miasto" w języku arabskim jest rodzaju żeńskiego). Nazwa Al-Qahira została zniekształcona przez Wenecjan, którzy prowadzili tu w średniowieczu swoje interesy, i w takiej formie trafiła m.in. do języka polskiego.

Geografia

Park Azhar, Kair

Kair leży po obu brzegach Nilu oraz na licznych wyspach na rzece, nieco na południe od miejsca, w którym Nil przechodzi w deltę.

Najstarsza dzielnica miasta leży na wschodnim brzegu Nilu. Dalej miasto rozpościera się na zachód, zajmując dawne tereny rolnicze. Zachodnie dzielnice zbudowano XIX w., w nawiązaniu do wzorców zachodnio-europejskich (m.in. Paryża po roku 1870), i dlatego więcej jest tam szerokich alei, zieleni i otwartych przestrzeni. Natomiast stare, wschodnie dzielnice, mają zupełnie odmienny

wygląd: gęsta zabudowa, małe, zatłoczone alejki, kończące się często ślepymi zaułkami. Dlatego większość biur i budynków rządowych mieści się w zachodniej części miasta, a dzielnice wschodnie cechuje duża liczba zabytkowych meczetów.

Miasto rozszerza się także na tereny pustynne. Obydwa brzegi Nilu spięły mosty. Przy pomocy mostów połączyły się z lądem stałym również wyspy Gezira i Ar-Rauda, na których mieści się większość obiektów rządowych. Ze wschodnich dzielnic, mostami, łatwo jest przedostać się do przedmieść na lewym brzegu: Gizy i Imbaby.

Widok na Kair, Autor: Scott D. Haddow

W Mieście Umarłych mieszka około 2 mln osób. To miejsce niezwykle ciekawe, omijane z daleka przez turystów. Stary cmentarz, leżący niedaleko Cytadeli Saladyna, zamieszkany jest przez parę milionów ubogich muzułmanów. Zwykle każda rodzina ogradza murem niewielki kwartał z kilkoma grobami, czasem doprowadza prąd. Nagrobki służą za stoły i łóżka. Ludność utrzymuje się z przygodnych prac, żebrania, sortowania śmieci. Wśród grobów wybudowano drogi, kursują autobusy, funkcjonują szkoły. Obcokrajowcy niemal tam nie zaglądają, gdyż Miasto Umarłych uchodzi za niezwykle niebezpieczne miejsce.

Na zachód od Gizy mieszczą się najslynniejsze zabytki Egiptu: Sfinks i Wielkie Piramidy. Natomiast 18 km od Kairu leżą ruiny wielkich starożytnych miast: Memfis i Sakkary.

Meczet w Kairze, Autor: MeRyan

Historia miasta

Pierwotne położenie Kairu nie było nad brzegiem Nilu. Na południe od miasta znajdowała się stolica ówczesnego Egiptu, Memphis, założona w 2 połowie XXIX w. p.n.e. Pierwszą osadą położoną mniej więcej w tym samym miejscu co dzisiejszy Kair, był rzymski fort, założony w 150 r. n.e.

Wokół fortu urosło małe miasto, zamieszkane przez Koptów. W 642 roku arabskie wojska (pod przywództwem Amr Ibn al-Asa) zdobyły twierdzę i umocniły ją. Miasto zaczęło się szybko rozwijać. Niedługo powstał tu pierwszy w Afryce meczet. Była to główna siedziba sił zbrojnych Umajjadów i Abbasydów.

Powoli mała osada urosła w duże miasto. Od 973 roku był stolicą kalifatu fatymidzkiego. W tym samym roku został założony meczet Al-Azhar. Miasto szybko stało się centrum filozofii i nauki. Uniwersytet Al-Azhar stał się głównym centrum nauk Mahometa. Następni władcy rozbudowali uniwersytet.

Meczet Al-Azhar, Autor: Christine K.

W 1517 roku Kair został opanowany przez imperium osmańskie.

Egipt został podbity przez wojska Napoleona w 1798 roku. Francuska okupacja w tym mieście (i w całym Egipcie) zakończyła się szybko, bo 3 lata później. Pierwszą oznaką kopiowania wzorców z zachodu była budowa linii kolejowej z miasta do Aleksandrii w 1851 roku. Duże znaczenie miało także rozpoczęcie budowy Kanału Sueskiego, gdyż coraz więcej Europejczyków zaczęło mieszkać w Kairze. Później nastąpił wielki boom ekonomiczny, związany z handlem bawełną. Kiedy otwarto Kanał Sueski w 1869 roku, coraz więcej zagranicznych turystów gościło w Kairze.

Zamiast odrestaurować stare miasto, Muhammad Ali wolał stworzyć nowe dzielnice w zachodniej części. Wyznaczył on do tego zadania francuskich architektów. Zbudowano tam liczne luksusowe wille i apartamenty, oraz siedziby ministerstw. Niebawem po szerokich alejach zaczęły jeździć tramwaje.

W czasie okupacji wojsk brytyjskich i późniejszej kolonizacji budowa nowych dzielnic trwała. Skonstruowano nowoczesny kanał, i dzielnice mogły powstawać również na terenach pustynnych.

Zaludnienie miasta szybko wzrastało: z 374 000 w 1882 roku do 1 312 000 w 1937 roku. W mieście osiedlało się coraz więcej Europejczyków.

Doprowadziło to do budowy katedr, które kontrastowały ze starymi, arabskimi meczetami.

Kościół i meczet w Kairze, Autor: David Evers

Obecnie Kair nadal przyciąga rzesze imigrantów z rolniczych regionów, szukających pracy w mieście. W czasie wojny z Izraelem, do miasta przybyło wielu uchodźców, głównie z półwyspu Synaj.

Dzisiejszy Kair jest centrum świata arabskiego.

Od XIX w. Kair stał się światowym centrum turystycznym. Bliskość znanych na całym świecie zabytków i duża liczba muzeów (m.in. znane Muzeum Egipskie) sprawiają, że turyści często odwiedzają to miasto.

Transport

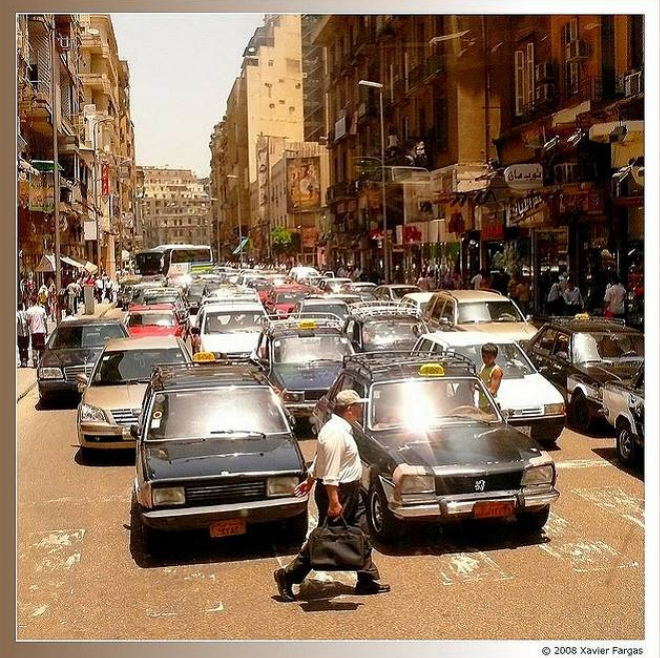
Kair to największy węzeł kolejowy kraju. Łączy trzy linie kolejowe Egiptu – linię do górnego Egiptu (Luksor, Asuan), linię do w kierunku delty i biegnącą dalej wybrzeżem śródziemnomorskim (Aleksandria do Marsa Matruh), oraz linię biegnącą na wybrzeże

Stacja kolejowa w Kairze, Autor: Bakar_88

morza czerwonego i dalej równolegle do kanału sueskiego na północ (Suez i Ismailia). Główną stacją kolejową jest Ramses Station, ale pociągi jadące z Suezu kończą trasę na bardziej peryferyjnym dworcu, który jest połączony linią metra z centrum.

Kairskie drogi należą do najniebezpieczniejszych na świecie. W ciągu 40 lat niebezpieczeństwo na drogach osiągnęło poziom równy

© 2008 Xavier Fargès

europejskiej średniej i 2 razy wyższy od krajów Bliskiego Wschodu. Główną przyczyną wypadków jest wielki tłok na drogach.

Kairskie metro to jedyne metro w Afryce. Długość sieci wynosi 62 km i wkrótce ma zostać rozbudowana. Metro zasilane jest (w przeciwieństwie do systemów europejskich) z napowietrznej sieci trakcyjnej, i w rejonach poza ścisłym centrum jest poprowadzone po powierzchni. Obecnie działają w Kairze dwie linie metra – zielona i czerwona (na rysunku żółta i czerwona). Czysty i najtańszy środek komunikacji miejskiej (cena biletu – 1 funt egipski). Niektóre wagony metra (opisane znakiem kobieta i arabskim napisem) przeznaczone są wyłącznie dla kobiet. Charakterystyczny jest ruch lewostronny pociągów metra. Stacja SADAT – w pobliżu Muzeum Egipskiego.

Pierwsza linia tramwajowa w Kairze została ukończona w 1898 roku. Linia ta ciągnęła się z północy na południe.

Większość linii tramwajowych została jednak rozebrana. Obecnie kursują one jedynie po przedmieściach (w Heliopolis).⁽³⁾

Muzeum Egipskie w Kairze

Muzeum Kairskie powstało w 1835. Początkowo zabytki gromadzono w ogrodzie Azbakian, później przeniesiono je do innego budynku w cytadeli Saladyna. W 1857 w Bulak August Mariette założył na bazie zgromadzonych dotychczas zbiorów muzeum sztuki egipskiej, pierwsze tego rodzaju muzeum na obszarze Bliskiego Wschodu. W 1880 zostało ono przeniesione do przybudówki pałacu Ismaila Paszy w Gizie, żeby ostatecznie ulokować się w specjalnie wybudowanym budynku, w którym mieści się do dnia dzisiejszego.

Dzisiejszą siedzibę, dwupiętrowy neoklasycystyczny budynek, zaprojektował francuski architekt Marcel Dourgnon w 1900 r. Na niewielkiej powierzchni zgromadzono dotychczas ok. 120 tysięcy przedmiotów. Zwiedzający mogą podziwiać m.in. wyposażenia z grobowca faraona Tutenchamona, w tym jego złotą maskę; kolekcję portretów fajumskich, królewskie mumie, posągi faraonów, ich żon oraz bogów i bogiń egipskich.

Muzeum w Kairze, Autor: CESRAS

Przed budynkiem ustawiono popiersia najwybitniejszych archeologów i badaczy starożytnego Egiptu. Od 2007 r. jest wśród nich także popiersie prof. Kazimierza Michałowskiego.⁽⁴⁾

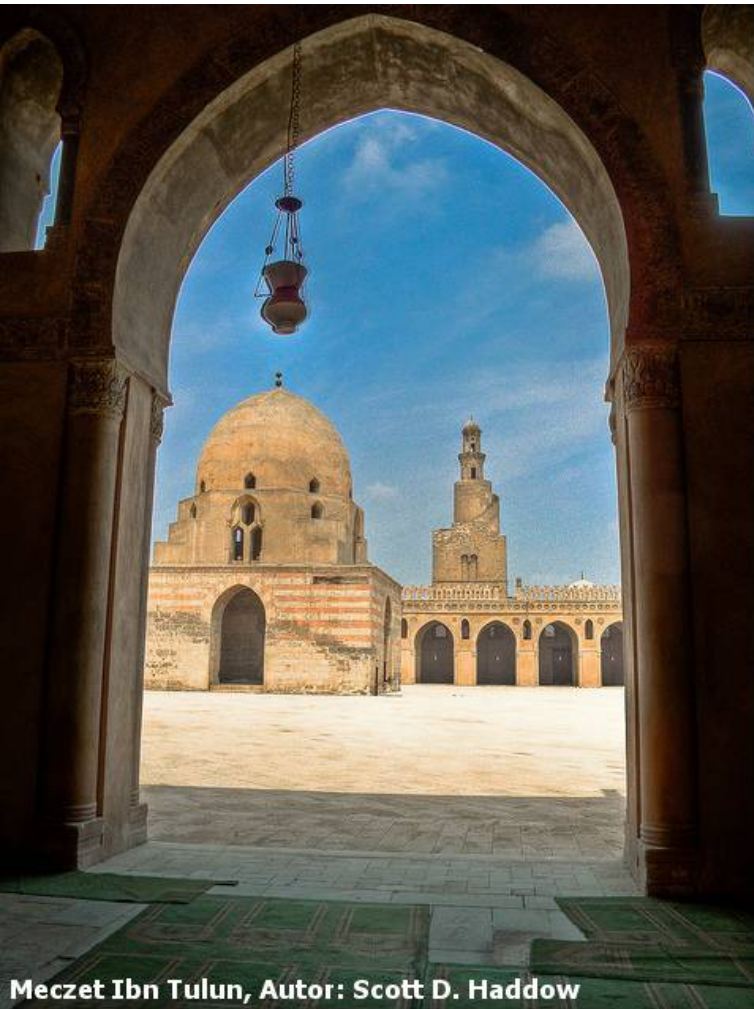

Złota maska Tutanchamona, Autor: Jon Bodsworth

Meczet Ahmada Ibn Tuluna

Meczet Ahmada Ibn Tuluna uważany jest za najstarszy meczet kairski zachowany w oryginalnym kształcie. Jest to również największy meczet Kairu pod względem zajmowanej powierzchni.

Budowę meczetu zarządził namiestnik Egiptu z ramienia Abbasydów, Ahmad Ibn Tulun, który od 868 stał się de facto władcą niezależnym od stolicy w Bagdadzie. Według relacji historyka Al-Makriziego budowę meczetu rozpoczęto w 876 roku. Natomiast na podstawie inskrypcji pozostawionej na jednej z płyt wiadomo, że meczet ukończono w 265 roku hidżry, czyli w roku 879 ery chrześcijańskiej.

Meczet był pomyślany początkowo jako centralny punkt założonej przez Tulunidów stolicy, o nazwie Al-Kata'i (obecnie dzielnica Kairu), do której przenieśli się z założonego przez

Amra Ibn al-Asa Al-Fustat. Pierwotnie meczet przylegał do pałacu Ibn Tuluna, z którego można się było dostać bezpośrednio do sali modlitewnej przez drzwi umieszczone w pobliżu minbaru. Po zniszczeniu osiedla Al-Kata'i na początku X w. meczet był jedynym ocalałym obiektem.

Niektóre sekwencje z filmu z serii o przygodach Jamesa Bonda "The Spy Who Loved Me" (Szpieg, który mnie kochał) z 1977 z Rogerem Moorem i Barbarą Bach kręcono na terenie meczetu Ahmada Ibn Tuluna oraz na terenie Muzeum Gayera-Andersona.⁽⁵⁾

Al-Azhar

Teologiczna uczelnia muzułmańska (medresa) w Kairze. Medresa przy meczecie Al-Azhar jest najstarszą uczelnią w świecie muzułmańskim, mimo że tak jak wiele jej podobnych przechodziła zmienne koleje losu. Meczet został zbudowany w 972 roku przez Dżawhara as-Sikilli, wodza i wielkorządcy w służbie dynastii Fatymidów, którzy najprawdopodobniej ku czci Fatimy, córki proroka Mahometa, nadali mu nazwę Al-Azhar. Nieco później dobudowano budynki uczelni, której pierwszymi studentami byli ismailici kształcący się na przyszłych muzułmańskich misjonarzy. Po upadku dynastii Fatymidów w 1171, z nastaniem dynastii Ajjubidów, uczelnia została oddana sunnitom, którzy zmienili jej profil nauczania na sunnicki. W czasach bardziej nam współczesnych ściśle teologiczny program nauczania uczelni został zliberalizowany pod wpływem nacisków ze strony takich reformatorów jak

Muhammad Abduh.

Obecnie w uczelni mogą studiować kobiety, a studenci mają do wyboru wiele różnorodnych przedmiotów, od nauk ścisłych po współczesne języki zachodnie. (6)

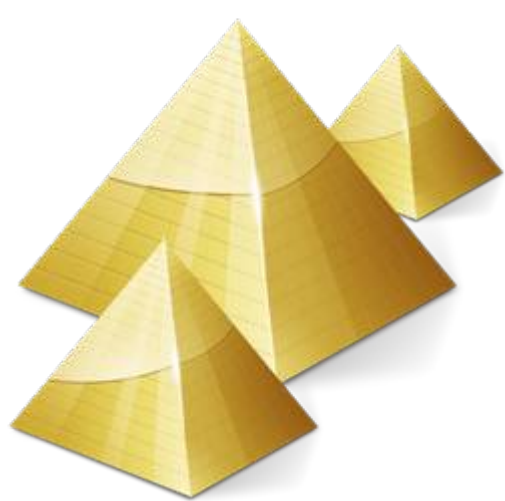
Al-Azhar, Autor: Scott D. Haddow

Ważnymi meczetami w Kairze są meczety Muhammada Alego (meczet Alabastrowy) oraz sułtana Hassana.

Meczet Muhammada Alego, Autor: Norman Walsh

Giza

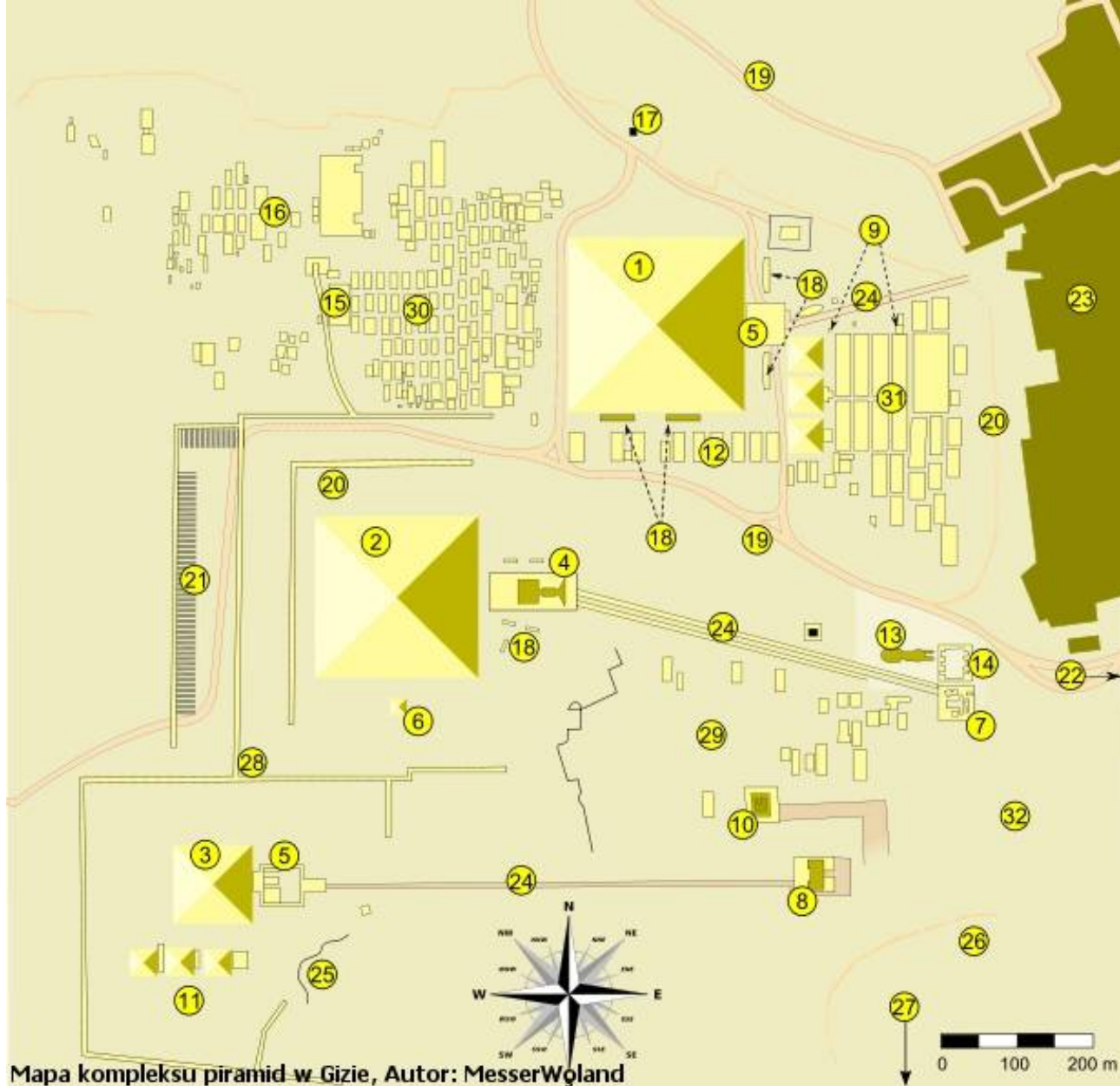
Giza to miasto w starożytnym Egipcie leżące na lewym brzegu Nilu, około 20 km od Kairu. Obecnie trzecie co do wielkości miasto w Egipcie (ok. 2,5 miliona mieszkańców) - wchodzi w skład aglomeracji Kairu.

Giza znana jest jako miejsce jednych z najbardziej imponujących budowli starożytności, powstałych na tym terenie w większości w XXV w. p.n.e., przy czym słynne piramidy oddalone są o ok. 8 km od centrum starożytnej Gizy. Kompleks piramid oraz pozostałości państwa były atrakcją turystyczną już w starożytności, kiedy niektóre z budowli liczyły 2000 lat.

Na następnej stronie zaprezentowała została mapa całego kompleksu w Gizie.

Opis: 1. Piramida Cheopsa 2. Piramida Chefrena 3. Piramida Mykerinosa 4. Świątynia grobowa Chefrena 5. Świątynia grobowa 6. Dodatkowa piramida 7. Dolna świątynia Chefrena 8. Dolna świątynia Mykerinosa 9. Grobowiec Królowej Hetepheres 10. Grobowiec Królowej Khentkawes 11. Piramidy Królowych 12. Mastaby 13. Sfinks 14. Świątynia Sfinksa 15. Grobowiec wezyra Hemon 16. Biuro studiów piramid 17. Kasa biletowa 18. Zakopane łodzie 19. Współczesna droga 20. Kamienne grobowce 21. Kwatery budowniczych 22. Kair 23. Współczesne miasto Nazlet el-Samman 24. Aleja procesyjna 25. Kamieniołom Mykerinosa 26. Współczesny cmentarz 27. Południowe pole głównie kamiennych grobów 28. Murowane ogrodzenie 29. Mastaby i kamienne grobowce 30. Zachodni cmentarz 31. Wschodni cmentarz 32. Centralny teren z mastabami i kamiennymi grobowcami.

Zespół piramid w Gizie to dwie największe piramidy zbudowane w starożytnym Egipcie oraz piramida Mykerinosa. Wszystkie mają kształt ostrosłupa na podstawie kwadratu. Największą z nich jest piramida Cheopsa - w starożytności "Horyzont Cheopsa" - jeden z siedmiu cudów świata. (7)

Piramida Cheopsa

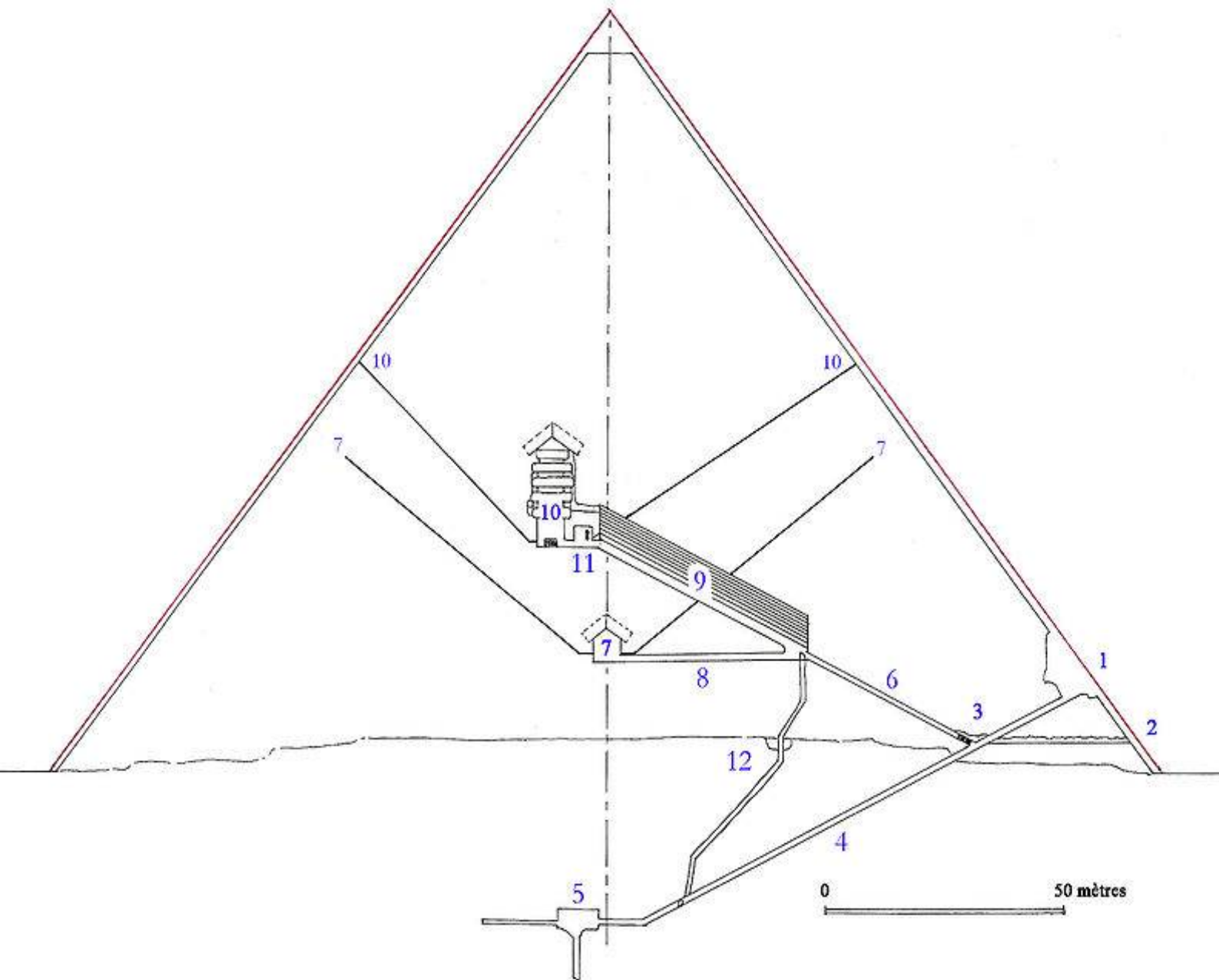

Piramida Cheopsa, zwana też Wielką Piramidą, została wzniesiona ok. 2560 r. p.n.e. prawdopodobnie wg projektu Hemon, będąca częścią nekropolii memfickiej, według powszechnie akceptowanej przez środowiska naukowe teorii, stanowiąca w

starożytności miejsce pochówku faraona Cheopsa (egip. Chufu).

Postawiona została na sztucznie wyrównanym terenie (zmierzone różnice poziomu wynoszą do 2,0 cm). Piramida zorientowana jest zgodnie z kierunkami świata. Boki jej są zwrócone dokładnie na północ, południe, wschód i zachód. Wielkie bloki kamienne, ważące po 2,5 tony (największe nawet około 15 t - cała budowla składa się z ponad 2,3 mln takich bloków, co sprawia, że piramida Cheopsa jest najcięższą budowlą stworzoną przez człowieka – ma masę ponad 6 milionów ton), zostały ustawione z wielką precyzją. Ściany obłożono licem wapiennym z kamieniołomów w Tura. Z obudowy tej pozostały jedynie fragmenty w jej najniższych warstwach. Ścięty wierzchołek piramidy spowodował, że jej wysokość zmalała do około 137,0 m.

Schemat przekroju pionowego przez Piramidę Cheopsa:

1. Dawne wejście
2. Obecne wejście wydrążone w 820 r. z rozkazu kalifa Al-Mamuna
3. Korytarz łączący korytarze Zstępujący i Wstępujący
4. Korytarz Zstępujący
5. Niedokończona komora
6. Korytarz Wstępujący
7. Komora królowej
8. Korytarz poziomy
9. Wielka Galeria
10. Komora królewska z sarkofagiem
11. Pasaż – przedsionek (8)

Piramida Chefrena i Sfinks, Autor: Raed AlSaeed

Krzesła przed piramidami na nocne pokazy światła, Autor: Slices of Light

Piramida Chefrena i Sfinks

Piramida Chefrena wyróżnia się ustawioną obok niej, przy dolnej świątyni grobowej, monumentalną rzeźbą Sfinksa. Został on wyrzeźbiony w olbrzymim bloku skalnym. Sfinks ma ciało lwa i głowę faraona osłoniętą szeroką chustą nemes. Rzeźba ma długość 57 m i wysokość 20 m. Jest to pierwsza, monumentalna rzeźba w sztuce egipskiej. Późniejsze świątynie były zdobione potężnymi posągami władców ustawianych najczęściej po obu stronach wejścia. We wnętrzu dolnej świątyni grobowej odnaleziono posąg Chefrena wykonany z ciemnego diorytu. Przedstawia on faraona siedzącego na tronie. Nogi tronu zostały wyrzeźbione jako figury lwa, a sam tron zdobiony jest reliefem przedstawiającym heraldyczny emblemat Sema-tau, symbolizujący połączenie Obu Krajów, Górnego i Dolnego Egiptu. Głowę Chefrena obejmują skrzydła Horusa, który chroni władcę. Rzeźba ta znajduje się w Muzeum w Kairze.

Sfinks w całej okazałości, Autor: Cary Bass

Piramida Mykerinosa

Najbardziej oryginalny wystrój wnętrz zachował się w piramidzie Mykerinosa. Zachowane w dolnej świątyni rzeźby przedstawiają króla wraz z boginią Hathor z krowimi rogami obejmującymi tarczę słoneczną i uosobieniem jednego z nomów egipskich. Triady Mykerinosa, to najstarsze zachowane w Egipcie kompozycje trzech postaci. W grobowcu znaleziono także posąg Myrekinosa z jego żoną. Jest to nietypowe, jak na kanon egipski przedstawienie postaci. Artysta nie tylko zrównał wzrostem króla i królową, ale ukazał zażyłość pomiędzy małżonkami poprzez gest, w którym królowa obejmuje króla prawą ręką. Obydwie postaci ukazane są w lekkim wykroku, czyli w postawie zastrzeżonej dla posągów mężczyzn. Rzeźba ta znajduje się w Muzeum Sztuk Pięknych w Bostonie.

Obok piramid budowano podziemne pomieszczenia dla barek, które mogły służyć za życia faraona do ceremonialnych podróży po Nilu, a po śmierci były identyfikowane z świętą barką, służącą do podróży po niebie w zaświatach. Przy piramidzie Cheopsa została odnaleziona używana barka, możliwe, że stosowano je do transportu zwłok faraona, jednak inskrypcja zamieszczona na barce wskazuje na to, że ta została umieszczona przez następcę Cheopsa. W tym mieście 1999r. odbył się koncert The Twelve Dreams of The Sun, z okazji wejścia w nowe Millenium. Głównym wykonawcą tego koncertu był Jean Michel Jarre. (9)

Rekonstrukcja barki, Autor: Troels Myrup

Memfis

Memfis to grecka nazwa jednego z najważniejszych miast starożytnego Egiptu, stolicy w epoce Starego Państwa (III-VI dynastia).

Wedle Herodota miasto Memfis miało zostać założone przez Menesa, który zjednoczył Dolny i Górny Egipt i stał się pierwszym władcą zjednoczonego Egiptu. Menes miał wznieść tamę, by chronić miasto przed wylewami Nilu. Następca Menesa polecił zbudować, jak pisze Herodot, pierwszy pałac w mieście.

Posąg Ramzesa II w Memfis, Autor: Chmouel Boudjnah

Nazwa Memfis pochodzi od nazwy piramidy Pepiego I Men-nefer ("Doskonałe Trwanie") i używana była na określenie całego miasta od czasów XVIII dynastii. Najstarsza nazwa miasta brzmiała Inebu-hedż ("Biały mur"), zapewne od muru królewskiej rezydencji. W czasach Średniego Państwa Memfis określano nazwą Anch-tauī ("Którym żyją Oba Kraje", tj. Egipt), co podkreśla położenie Memfis dokładnie na granicy między Górnym i Dolnym Egiptem (doliną i deltą Nilu).

Pozostałości Memfis znajdują na zachodnim brzegu Nilu, ok. 20 km na południe od Kairu (w pobliżu wioski Mit

Rahina). Dzisiaj z tego wielkiego w starożytności miasta nie pozostało prawie nic. Wciąż dobrze widoczne ślady dawnej świetności to jedynie kolosalne posągi Ramzesa II oraz alabastrowy sfinks, prawdopodobnie tego samego władcy.

Główną budowlą Memfis była świątynia boga Ptaha, w czasach Nowego Państwa zwana Hut-ka-Ptah ("Siedziba ducha Ptaha"), od której to nazwy ma pochodzić, wedle niektórych badaczy, grecka nazwa całego kraju - Aigypsos, a zatem i nasz Egipt. Świątynię, istniejącą od czasów Starego Państwa, rozbudowywali kolejni władcy aż po Epokę Późną. Na południowy wschód od świątyni zlokalizowano mniejsze budowle kultowe oraz królewski pałac Merenptaha, władcy XIX dynastii.

W roku 3100 p.n.e. Memfis było pierwszym miastem, którego populacja przekroczyła 30 tys. (dane szacunkowe). Około roku 1557 p.n.e. pod względem populacji Memfis wyprzedziło Awaris i stało się największym miastem świata (dane szacunkowe). ([10](#))

Alabastrowy sfinks, Memfis, Autor: xiquinhosilva

Sakkara

Sakkara to miejscowość w Egipcie położona na południe od Kairu i na zachód od Memfis. Nazwa pochodzi od Sokara (Sokarisa), bóstwa opiekującego się nekropolą.

W Sakkara znajduje się starożytna nekropolia będąca miejscem pochówku królów najstarszych dynastii i dostojników państwowych. Możliwe, że na jej terenie pochowany był pierwszy znany król Egiptu Narmer.

Najsłynniejszym zabytkiem jest piramida Dżesera. Na terenie cmentarzyska znajdują się także pierwsze mastaby (z czasów króla Aha, Ka'a, Dżeta) oraz Serapeum. W piramidach: Unisa, Pepiego I, Pepiego II, Tetiego i Merenre I zostały odnalezione tzw. Teksty Piramid - zdobiący ściany zbiór hieroglificznych inskrypcji, opisujący podróże faraona po zaświatach i metemorfozy jego ducha. W grobowcu dostojnika imieniem Czenery w 1861 r. odnaleziona została słynna Tablica z Sakkary, zawierająca spis imion władców Egiptu od Anedżiba z I dynastii do Ramzesa II (z pominięciem Okresów Przejściowych). ([11](#))

Piramida Schodkowa Dżosera (Dżesera) jest piramidą schodkową zbudowaną w Sakkarze około 2650 p.n.e. przez budowniczego Imhotepa.

Ta monumentalna budowla kamienna stanowi część kompleksu grobowego, złożonego z samej piramidy, umieszczonej w północnej części kompleksu, oraz otaczających ją kaplic i dziedzińców o różnym przeznaczeniu. Całość otoczono murem o wysokości 10 m.

Piramida Dżesera w Sakkarze, Autor: Rita Willaert

Sama piramida ma wymiary podstawy 125,0 x 109,0 m oraz wysokość 62,3 m. Zbudowana jest z sześciu segmentów w kształcie mastab.

Mumia z Sakkary, Autor: Brooklyn Museum

Przeprowadzone prace badawcze (wykopaliska) świadczą o sześciokrotnej zmianie planów budowli. Pierwotnie mastaba miała wysokość 7,9 m i nie była widoczna zza otaczającego ją muru. Po dodaniu kolejnych segmentów zaczęła dominować nad otoczeniem.

Oczywiście, mastaba była rozbudowywana nie tylko wwyż, ale i w wymiarach poziomych. Magazyny, w których umieszczano wyposażenie grobowe, zostały umieszczone w podziemiach oraz w przylegających do piramidy zabudowaniach. Komora grobowa została umieszczona w południowej części temenosu.

Teren wokół piramidy został tak zagospodarowany, aby

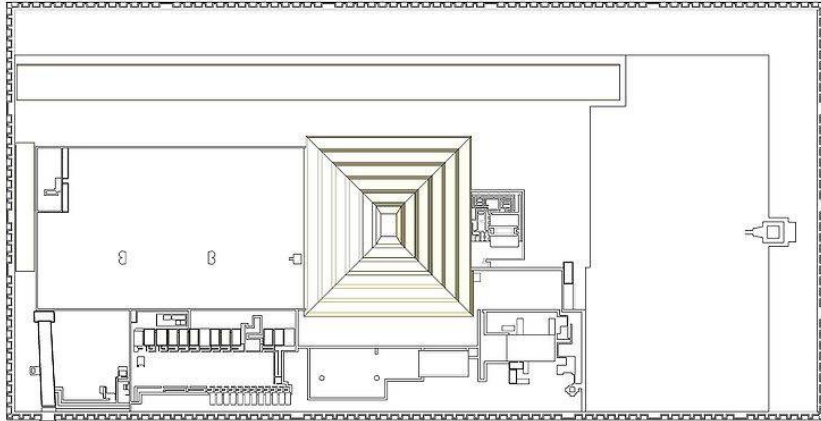
stworzyć miniaturę stolicy, iluzję budowli niezbędnych do życia faraonowi. Zbudowano dziedziniec z podium, aby król mógł świętować kolejne rocznice panowania, postawiono szereg kaplic-symboli świątyń całego Egiptu, umieszczono miniatury pałaców królewskich.

Pomimo użycia nowego budulca, jakim był kamień, grobowiec posiada wiele cech charakterystycznych dla budowli wykonywanych z cegły. Bloki kamienne użyte do licowania ścian otaczających piramidę budowli wykonano tak, by imitował kształtem suszoną cegłę. Wejście do wnętrza piramidy zostało tak wyrzeźbione, że przypomina zrolowaną matę do środka albo drewnianą konstrukcję. Ściany korytarzy wzmocnione są kolumnami o kształcie podobnym do drewnianych słupów albo wiązek trzciny, żłobkowania sufitu imitują stropy z pni palmowych.

Nowe elementy rozwiązań dekoracji to dwa fryzy: fryz kobr mających chronić władcę przed złymi mocami oraz tzw. chekeron –

fryz z szeregu figur stylizowanych na kształt witki trzcinowej związanej w regularnych odstępach. Te dwa motywy weszły do kanonu zdobnictwa monumentalnych budowli egipskich.

Plan kompleksu piramidy Dżesera, Autor: Franck Monnier

Zespół grobowy ozdobiono licznymi posągami. Wewnątrz zamurowanej komory (zwanej serdabem) umieszczono posąg samego króla Dżosera w postawie siedzącej. Król, przez otwory w ścianie, mógł obserwować składane ofiary. Postać króla, odziana w odświętne szaty zajmuje miejsce na tronie. Wyraz twarzy, pełen powagi i spokoju, był naśladowany w późniejszych wyobrażeniach faraonów. ([12](#))

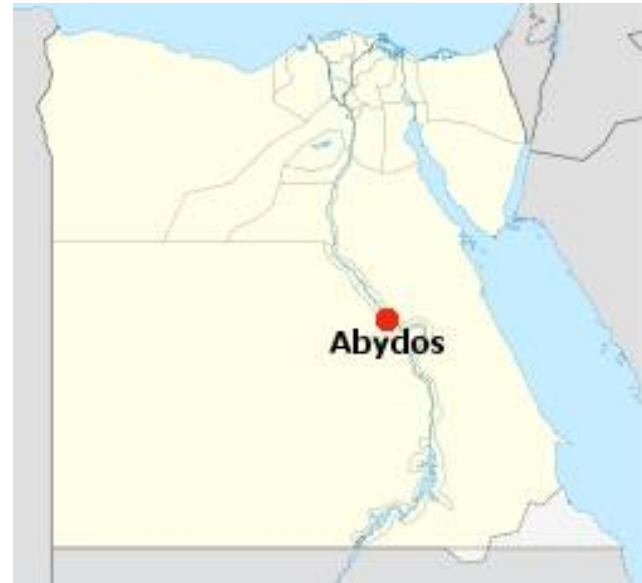
Wejście do zespołu piramidy Dżesera, Autor: Stanisław Nowak

Abydos

Abydos to starożytne miasto w Górnym Egipcie, dzisiaj jest to mała wioska na zachodnim brzegu Nilu. W starożytności w pobliżu znajdowało się miasto Tinis, z którego, zgodnie z przekazem, miał pochodzić Narmer.

W okresie Nagada II Abydos stał się jednym z centrów osadniczych Górnego Egiptu, by pod koniec tego okresu wyodrębnić się jako ośrodek władzy. W pobliskim Umm el-Qaab powstała nekropola władców I i II dynastii; z tzw. "0" dynastii (3120-3080 p.n.e.) pochodzą groby królów Iry-Hor i Ka. Chociaż możliwe, że tu znajdowały się tylko cenotafy królów, a miejscem ich pochówku była Sakkara.

Grób faraona Dżera, odrestaurowany w czasach XVIII dynastii, zaczął być otaczany czcią, jako miejsce pochówku Ozyrysa. Cmentarz predynastyczny i wczesnodynastyczny (składający się z trzech wyodrębnionych chronologicznie części) został założony na pustynnym płaskowyżu u wylotu skalnej doliny, którą Egipcjanie uważali za bramę w Zaświaty.

Pozostałości świątyni Ramzesa II w Abydos, Autor: Daryl Manning

Na cmentarzu z okresu predynastycznego, odkryto grób tzw. Króla Skorpiona z bogatym wyposażeniem i tabliczkami z pierwszymi hieroglifami. Z okresu wczesnodynastycznego zachowały się stele np. znajdująca się

w Luwrze stela faraona Dżeta, oraz ślady świątyń. Lokalnym bóstwem Abydos był bóg zmarłych Chentiamentu ("Pierwszy z Zachodnich").

W czasach VI dynastii, Abydos stało się miejscem kultu Ozyrysa. Bóstwo Chentiamentu zachowywało swoje przywileje jeszcze przez kilka wieków. Dopiero za panowania XI dynastii przeszło pod władanie Ozyrysa, (Chentiamentu – został utożsamiony z Ozyrysem – "Ten, który przywodzi Zachodnim"). Zgodnie z wierzeniami starożytnych Egipcjan w Abydos Izyda pochowała szczątki swojego męża zabitego przez Seta, według innych podań jego głowę.

Świątynia Setiego w Abydos, Autor: Daryl Manning

Abydos stało się celem pielgrzymek; od czasów XII dynastii (1985-1795 p.n.e.) odbywały się w Abydos słynne misteria ku czci Ozyrysa. Największy rozkwit miasta nastąpił w okresie panowania XIX dynastii.

Wśród ruin odkopanych w 1859 roku przez francuskiego archeologa Auguste Mariette i zachowanych do naszych czasów pozostała świątynia przebudowana w latach 1300-1233 r. p.n.e. za czasów Setiego I i Ramzesa II. Świątynia złożona z 7 kaplic poświęcona była siedmiu bogom: po lewej stronie Ozyrysowi, Izydzie i Horusowi jako trójcy ozyriańskiej. W środkowej części znajdowała się kaplica

poświęcona Amonowi. Kolejne dwie umieszczone po prawej stronie były poświęcone Ptahowi, Re-Harakhty. Ostatnia z kaplic była poświęcona Setowi (źródło: Paul G. Bahn Archeologia - Przewodnik, Wydawnictwo "Arkady" Sp. z o.o., 2006, s. 242).

Ściany świątyni pokrywają reliefy przedstawiające króla z synem Ramzesem, składających ofiary przodkom. Dwie tablice, jedna z czasów Setiego, druga z czasów Ramzesa II (ta znajduje się w British Museum w Londynie) są bezcennym źródłem informacji o władcach Egiptu. ([13](#))

Malowidła ze świątyni Ramzesa II, Autor: Daryl Manning

BIBIANA BALBOA

Dendera

Dendera to miasto w Górnym Egipcie, na prawym brzegi Nilu; w starożytności ośrodek kultu bogini Hathor.

Miasto istniało już w okresie Starego Państwa. W okresie Ptolemejskim zbudowano tu jej świątynię. Król Nektanebo I z XXX dynastii zbudował tu swoje mammisi, jest to najstarszy zabytek tego typu odnaleziony w Egipcie. Podczas panowania rzymskiego powstały tu: świątynia Izydy (z czasów Oktawiana Augusta), mammisi Nerona oraz kaplica Nowego Roku.

Najlepiej zachowanym zabytkiem na terenie Dendery jest świątynia Hathor. Budowę jej rozpoczęto za panowania Ptolemeusza IX, a zakończono w

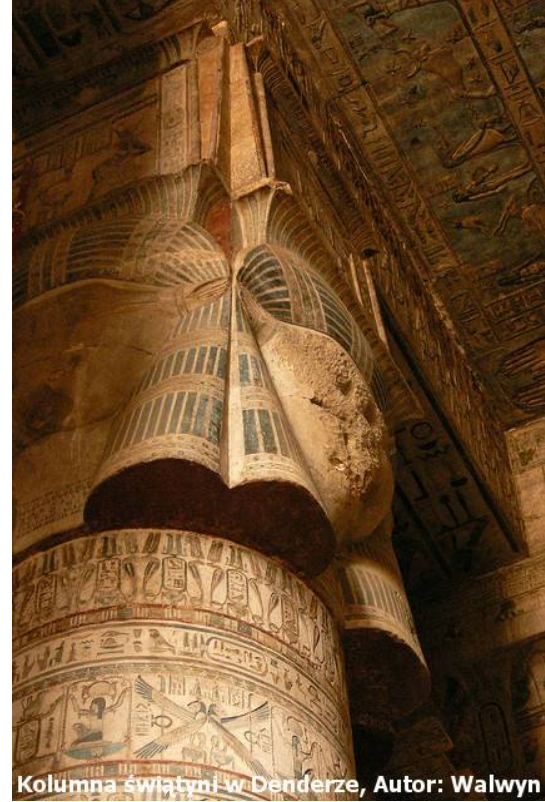

czasach Nerona. Świątynia stała na miejscu starszej budowli, pochodzącej najprawdopodobniej z czasów Cheopsa. Plan zachowanej do dnia dzisiejszego budowli mocno się różni od klasycznych budowli egipskich. Świątyni nie poprzedzają pylony, nie ma też dziedzińca z portykami. Budowla została zwrócona fasadą w kierunku Nilu. Dziedziniec otoczony murem poprzedza wejście do pronaosu (dużej sali ozdobionej 24 kolumnami). Za nim znajduje się sala hypostylowa, zamknięta po bokach pomieszczeniami magazynowymi, pracownią perfum, skarbcem itp. Za nią umieszczono salę ofiarną i pomieszczenie poprzedzające

Wejście do kompleksu świątynnego w Denderze, Autor: Norman Walsh

sanktuarium. Wokół sanktuarium biegnie pasaż z 11 kaplicami, poświęconymi różnym bóstwom i symbolom religijnym. Na dachu, dostępnym schodami znajdującymi się przy murze, pomiędzy salą hypostylową a kaplicami, zbudowano kiosk Nowego Roku. Kolumny sali hypostylowej i pronaosu zdobione są hatoryckimi głowcami. Sufit jednej z kaplic w kiosku pokrywał okrągły fresk z symbolicznym wyobrażeniem nieba: gwiazdozbiorów, planet i gwiazd, tzw. Zodiak z Dendery (oryginał znajduje się obecnie w Luwrze w Paryżu, w świątyni pozostawiono kopię). Podobne przedstawienie, jednak na planie kwadratu, znajduje się w sali hypostylowej.

Kolumna świątyni w Denderze, Autor: Walwyn

Świątynia poprzedzona została mammisi Augusta. Pomiedzy nim a murem otaczającym świątynię zachowane są ruiny kościoła koptyjskiego. Na południe od świątyni znajdują się ruiny niewielkiej świątyni Izydy, na zachód – święte jezioro. ([14](#))

Świątynia w Denderze, Autor: Norman Walsh

Luksor

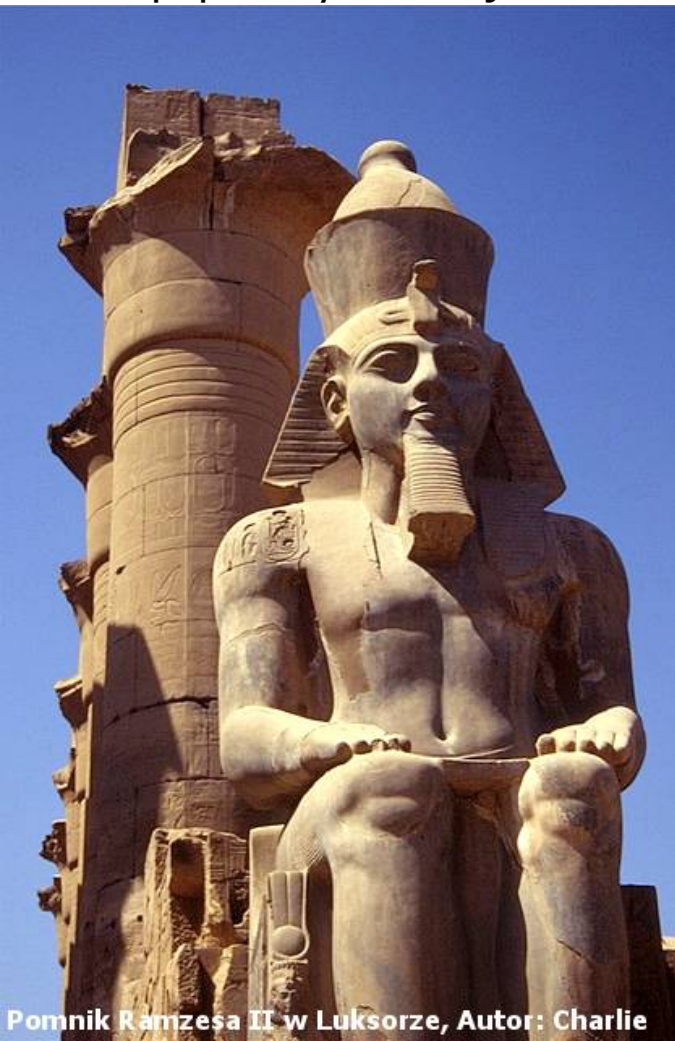
Luksor to miasto w południowym Egipcie, na prawym brzegu Nilu, w miejscu południowej części starożytnych Teb, oddzielone kanałem od części północnej, zwanej obecnie Karnak. W starożytności zwane Ipet-resejet – "Harem Południowy". Luksor jest jednym z najpopularniejszych, z turystycznego punktu widzenia, miast w Egipcie.

Miasto to nazywane jest często największym muzeum świata na świeżym powietrzu ze względu na ruiny kompleksu świątyni w Karnaku, świątynię Luksoru oraz niezliczoną liczbę starożytnych posągów, świątyni i krypt (m.in. Dolinę Królów) na zachodnim brzegu Nilu. Z tego powodu Luksor jest doskonałą bazą turystyczną i popularnym miejscem na spędzenie wakacji,

zarówno

jako miasto, jak i jako start (lub meta) rejsów po Nilu. ([15](#))

Świątynia Luksorska znana jest także jako Świątynia Narodzin Amona. Jest jednym z dwóch (drugim jest świątynia w Karnak) najważniejszych zabytków wschodniego brzegu Teb. Budowę świątyni rozpoczął Amenhotep III, jego następcy kontynuowali dzieło rozbudowując świątynię. Ostateczny kształt otrzymała za czasów Ramzesa II.

Świątynie Amona w Luksorze i Karnaku połączone są ze sobą aleją procesyjną długości ok. 3,0 km, przy której stoją sfinksy. Aleja prowadziła wzdłuż Nilu do wielkich, o szerokości 65,0 m, pylonów ustawionych przez Ramzesa II.

Przed pylonami stanęły dwa 25,0 m wysokości obeliski (jeden z nich został wywieziony w 1833 r. do Paryża i ustawiony w 1836 roku, na Placu Zgody) oraz sześć posągów Ramzesa, królowej Nefertari i ich córki Maritamon w pozycji siedzącej. Do naszych czasów przetrwały tylko dwa z nich (trzeci jest odrestaurowany). Pylony zdobione są

reliefami o tematyce batalistycznej, sławiącej zwycięstwo Ramzesa nad Hetytami w bitwie pod Kadesz.

Za pylonami znajduje się dziedziniec Ramzesa II otoczony podwójną kolumnadą. Bezpośrednio za pylonami, po prawej stronie znajduje się kaplica Hatszepsut, po lewej, na ruinach świątyni, zbudowano meczet Abu al-Haggag. (źródło: Praca zbiorowa: *Przewodniki Wiedzy i Życia - Egipt*. Warszawa: Hachette Livre Polska sp. z o.o., 2009, s. 186.)

Dziedziniec Ramzesa z dziedzińcem Amenhotepa III łączy kolumnada Amenhotepa (trójnawowa długa sala). U wejścia do kolumnady Amenhotepa postawiono dwa ogromnych rozmiarów posągi Ramzesa III (Ramzes nakazał ustawienie 10 swoich podobizn w tej świątyni). Kolumny mają głowice w kształcie rozwiniętych kwiatów papirusu.

Świątynia w Luksorze, Autor: Elena Pleskevich

Dziedziniec Amenhotepa poprzedza salę hypostylową, za którą znajduje się najstarsza część świątyni, sanktuarium poświęcone triadzie bóstw tebańskich: Amonowi, Chonsu i Mut.

Podczas prac wykopaliskowych prowadzonych w 1989 r., na dziedzińcu odnaleziono 20 posągów królewskich ukrytych pod posadzką jeszcze w starożytności. Najstarsze z nich pochodzą z czasów Amenhotepa.

W czasach rzymskich na terenie świątyni mieścił się obóz wojskowy. Chrześcijanie używali świątyni jako kościoła. (16)

Obeliski w Karnak, Autor: Eden

Karnak

Karnak, egip. Ipet-sut - "Najbardziej Dobrane z Miejsc" – miejscowość w Górnym Egipcie na wschodnim brzegu Nilu, 2,5 km na północ od Luksoru. W starożytności miejscowość była częścią Teb, a obecnie postrzegana jest przez wielu jako część Luksoru, jako że obie miejscowości tworzą zwarty zespół miejski.

W Karnaku znajduje się zespół świątyń wzniesionych w różnym czasie, poświęconych bogom tebańskim. Centralne miejsce zajmuje największa na świecie świątynia z salą kolumnową, tzw. "Wielki Hypostyl" – świątynia Amona-Re. Od północy przylega do niej świątynia Montu – boga wojny, a na południe położone jest sanktuarium bogini Mut, żony Amona. Świątynie te są połączone ze sobą alejami procesyjnymi.

Świątynia Amona

Sfinksy o głowach baranów, Autor: Walwyn

Do świątyni Amona od strony Nilu do pierwszego pylonu prowadziła aleja procesyjna z 40 sfinksami o głowach barana (baran to święte zwierzę Amona). Przed każdym sfinksem, między jego łapami, ustawiono posąg faraona.

Świątynia Amona, Autor: Rita Willaert

Za pierwszym pylonem znajdował się wielki dziedziniec oddzielony od sali hypostylowej drugim pylonem, przed którym ustawiono wyrzeźbione w różowym granicie posągi Ramzesa II. Przed nim znajduje się postać jego żony, sięgająca faraonowi do kolan.

Sala hypostylowa o wymiarach 102x53 m podparta jest 134 kolumnami, najwyższe o wysokości 23 m zakończone są kapitelami w kształcie rozwiniętego kwiatu papirusu. Kolumny niższe, ustawione w 14 rzędach, mają głowice o zamkniętych kwiatach papirusu. Różnica poziomów pomiędzy kolumnami pozwoliła na zamontowanie okien oświetlających wnętrze sali. Ściany i trzony kolumn ozdobiono bogatymi reliefami. Ta część świątyni została wzniesiona za czasów XIX dynastii.

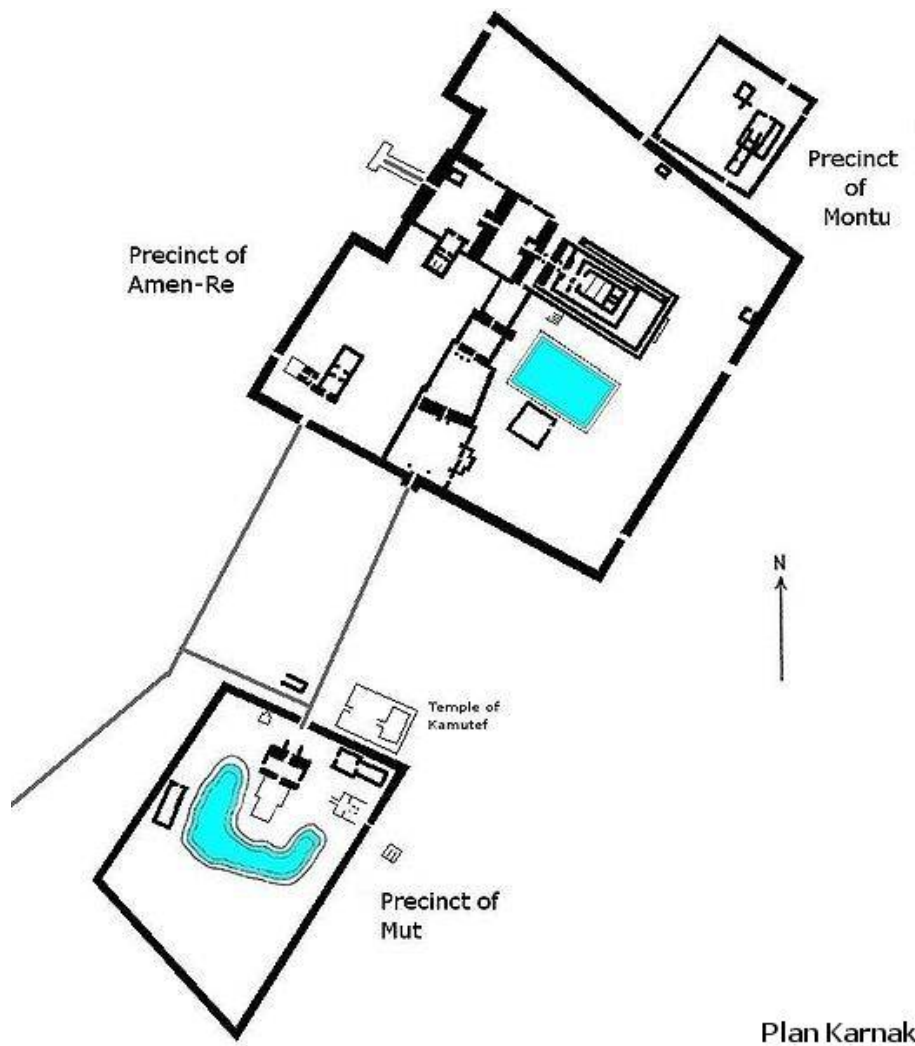
Posąg Ramzesa II, Autor: Merlin_1

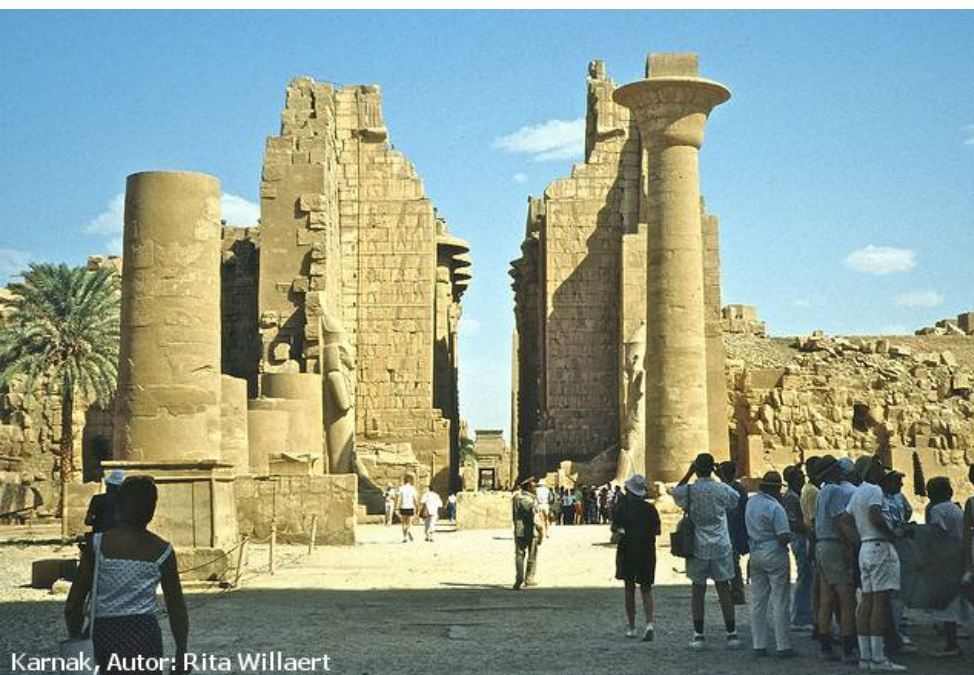

Za salą hypostylową znajdują się kolejne pylony (trzy i cztery) oraz starsza część świątyni, wzniesiona za czasów XVII dynastii.

W kompleksie ustawiono także obeliski przy pylonach: dwa na polecenie Hatszepsut o wysokości ponad 30 m (jeden z nich zachował się na miejscu, pozostałości drugiego można znaleźć w pobliżu świętej sadzawki) oraz cztery o wysokości 23 m na polecenie Totmesa (zachował się tylko jeden). Pylonów w sumie jest sześć, przy ostatnim znajduje się kaplica na barękę obrzędową.

Plan Karnak

Karnak, Autor: Rita Willaert

Świątynia Amona połączona była długą kamienną aleją sfinksów ze Świątynią Narodzin w Luksorze. Przy alei wzniesiono sześć małych kapliczek. Podczas Święta Opet posąg Amona w Karnaku odwiedzał świątynię w Luksorze – był niesiony w barce

kultowej wzdłuż alei, a wracał drogą wodną – Nilem. Reliefy przedstawiające to święto są umieszczone w kaplicy Hatszepsut, zbudowanej z czerwonego kwarcytu i czarnego granitu, przeznaczonej na kiosk do przechowywania barek obrzędowych.

Sama świątynia Amona-Re to zespół budowli wzniesionych w okresie Nowego Państwa i czasach późniejszych. Do kompleksu należą: świątynia Ptaha z czasów XVIII dynastii oraz wielka świątynia Amona-Re z czasów XVIII i XIX dynastii. Z okresu XX dynastii pochodzą: świątynia Ramzesa III (świątynia jubileuszu) oraz świątynia Chonsu. W XXV dynastii, za czasów króla Taharki, powstała kolumnada wzdłuż osi dziedzińca, z której zachowała się do naszych czasów tylko jedna kolumna.

Do kompleksu świątynnego należy także święta sadzawka. Przy niej za czasów Amenhotepa postawiony został pomnik wielkiego skarabeusza. ([17](#))

Dolina Królów

Dolina Królów (Biban al-Muluk) to część nekropoli tebańskiej, dolina położona na terenie Teb Zachodnich będąca miejscem spoczynku królów Egiptu w okresie od XVIII do XX dynastii. Pierwszym faraonem, który nakazał budowę swojego grobowca w dolinie, z dala od znanych nekropoli, był Totmes I, ostatnim - Ramzes XI.

Grobowce w Dolinie, to wykute w skale kompleksy grobowe, składające się z ciągu licznych korytarzy i sal. Niestety, już w czasach współczesnych faraonom, wiele grobów zostało otwartych i ograbionych. Proceder ten trwał przez wieki. Z tego też powodu już w czasach panowania faraonów zdarzały się sytuacje przenoszenia mumii, mające na celu ochronę ich przed zbezczeszczeniem.

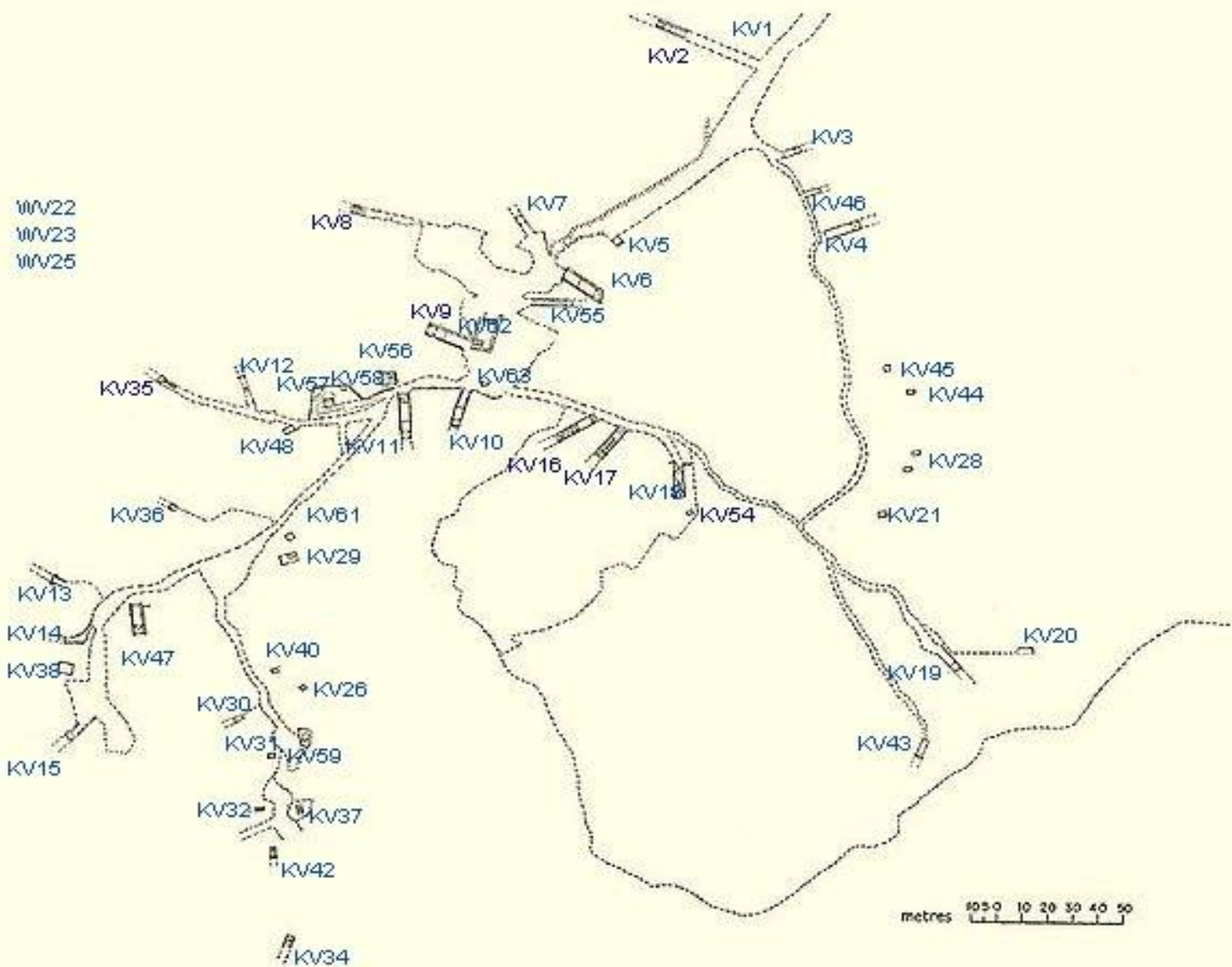
Współczesnym badaczom udało się odnaleźć tylko jeden niesplądrowany grobowiec - Tutanchamona. W Dolinie Królów odkryto nie tylko miejsca pochówku, ale i niedokończone komory grobowe.

Sama dolina to właściwie dwie doliny położone obok siebie, zachodnia - jej część zwana po prostu Doliną Zachodnią (WV) lub Doliną Małą (ar. Wadi El-Gurud, Biban El-Gurud) oraz część wschodnia (KV), zwana Doliną Wschodnią (Biban El-Muluk). W sumie archeolodzy natrafili na 63 grobowce oraz 20 rozpoczętych i nieukończonych budowli. Pierwszy plan doliny sporządził w 1738

roku Richard Pococke, angielski duchowny i podróżnik (źródło: Praca zbiorowa: *Egipt. Świat faraonów*. Firma Księgarska Jacek Olesiejuk sp. z o.o., 2008, s. 217.). John Gardiner Wilkinson w 1827 roku zaproponował ponumerowanie grobowców. Nadano im numery od 1 do 21 rozpoczynając od wejścia do doliny i posuwając się w kierunku wschodnim. Pozostałe numery – od 22 do 63 nadawano systematycznie, po odkryciu kolejnego grobowca - (ostatni numer KV 63 nadano grobowcowi odkrytemu w lutym 2006 roku w centralnej części Doliny). Numery poprzedzone są literami lokalizującymi położenie grobowca w Dolinie Wschodniej lub Zachodniej.

Rozmieszczenie grobowców w Dolinie Królów, Źródło: Wikipedia.org

Grobowiec Tutanchamona

Grób KV62 - został odkryty 26 listopada 1922 roku przez Howarda Cartera, który prowadził prace w imieniu lorda Carnarvona. Po parunastu latach odkrył to na co czekał. Było to sensacyjne odkrycie, bowiem po raz pierwszy udało się znaleźć grób z pełnym wyposażeniem. Mumia króla spoczywała w sarkofagu

wykonanym z kwarcytu w trzech mumiokształtnych trumnach: pierwsze dwie wykonane były ze złożonego drewna (druga dodatkowo zdobiona była szklivem), trzecia została wykonana ze złota. Ozdobiono ją inkrustacjami z kamieni: turkusów, lapis-lazuli, karneoli. Złota maska okrywająca mumię, inkrustowana elementami z masy szklanej, oddawała rysy młodego króla. Na czole umieszczono królewski ureusz - głowy kobry i sępa - symbol władzy królewskiej, mający zapewnić ochronę zmarłemu. Sztuczna broda z zagiętym końcem symbolizuje związek faraona z Ozyrysem (na wizerunkach żywych faraonów broda ma koniec ścięty prosto).

Budowa grobowca różni się od typowych grobowców królewskich. Biorąc pod uwagę młody wiek zmarłego króla wysnuto teorię, że jest to przebudowany w pośpiechu grobowiec dostojnika państwowego

Przedmioty z grobowca Tutanchamona, Autor: Frank Muller

King Tut's OPERATION

Ancient
Artifact

Eye Of Horus

Ankh

Pyramid

Scarab
Beetle

Mummy

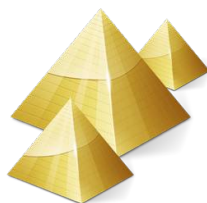
Bastet

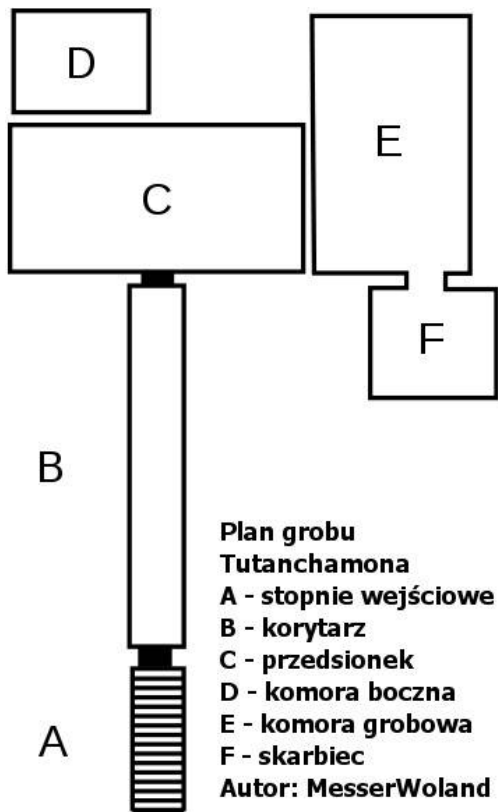

***Comes With Bonus
Canopic Jars!!!

© Sphinx Inc.

Trumna Tutanchamona, Autor: pareeerica

lub arcykapłana na miejsce spoczynku faraona. Do wnętrza grobowca prowadzi 16 stopni, za nimi ciągnie się długa pochylnia wchodząca do przedsionka, z którego można przejść do bocznej komory, zwanej Aneksem i komory grobowej. Komora grobowa łączy się jeszcze z pomieszczeniem nazwanym Skarbcem. Większość znalezionych przedmiotów, to wyroby rzemieślnicze i jubilerskie; meble, kaplice, rydwany, posągi, broń, biżuterię, naczynia i inne - zdaniem starożytnych Egipcjan - niezbędne przedmioty w życiu pozagrobowym. W grobowcu (w skarbcu) znaleziono też mumie małych dzieci – dziewczynek, najprawdopodobniej zmarłych w niemowlęctwie córek faraona

oraz miniaturową trumnę zawierającą pukiel włosów i inskrypcję z imieniem królowej Teje.

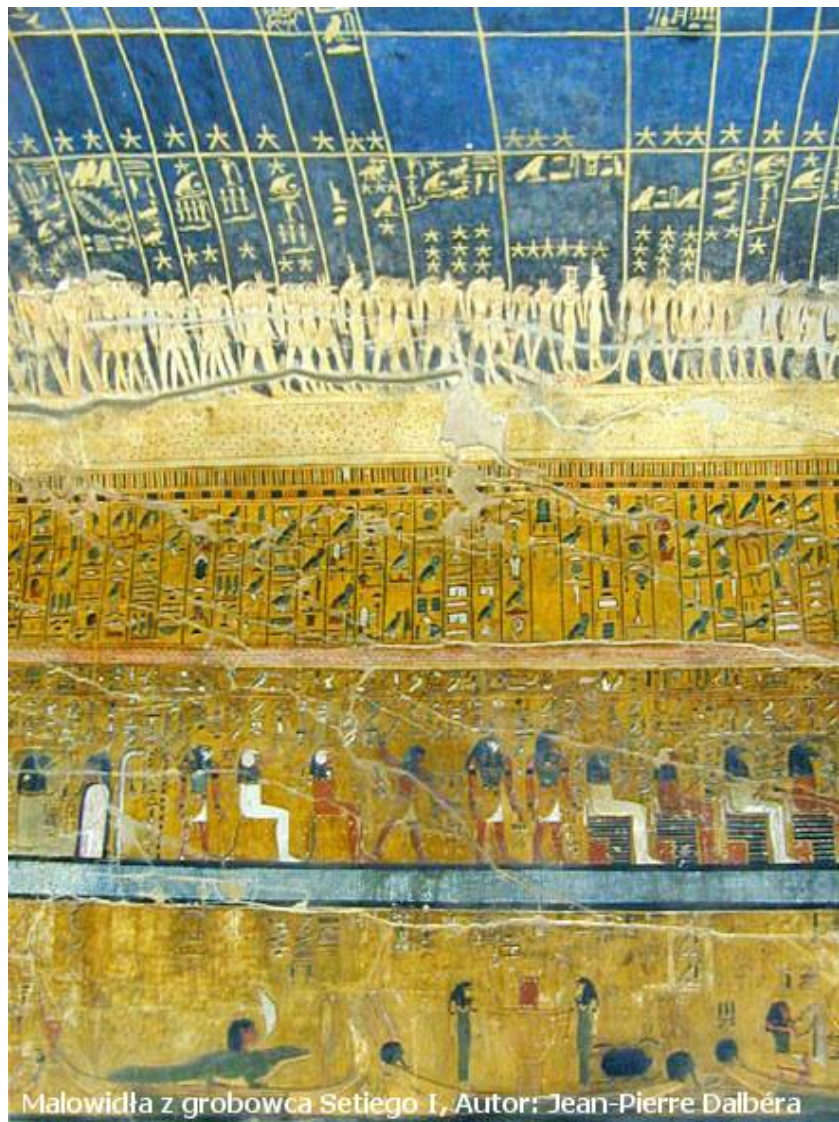

Dzisiaj większość wyposażenia grobowca znajduje się w Muzeum Egipskim w Kairze. Paradoksem jest fakt, że najwięcej naszych informacji o sztuce Egiptu, koncepcjach teologicznych i obrzędach z okresu Nowego Państwa pochodzi właśnie z okresu krótkiego panowania Tutanchamona, króla, który nie odegrał w historii Egiptu znaczącej roli.

Dodać trzeba, że grobowiec był dwukrotnie okradany w starożytności. Po rabunkach sporo przedmiotów umieszczono pospiesznie w nieładzie w różnych miejscach.

Grobowiec Setiego I

KV17 - został odkryty 16 października 1817 r. przez Giovanniego Belzoniego. Ma jedną z najbardziej skomplikowanych konstrukcji wśród grobowców znalezionych w Dolinie Królów. Składa się z szeregu komnat połączonych schodami i rampami, tworzących najdłuższy i najgłębszy grób w dolinie. Znaleziony w komorze grobowej sarkofag znajduje się obecnie w Muzeum Soane w Londynie, mumii w nim już nie było - została przeniesiona do skrytki w Deir el-Bahari. Ściany grobowca pokryte są licznymi freskami, przedstawiającymi króla przed wizerunkami bóstw oraz scenami z ceremonii pogrzebowych.

Malowidła z grobowca Setiego I, Autor: Jean-Pierre Dalbéra

Grobowiec Amenhotepa II

KV35 – został odkryty 9 marca 1898 r. przez Victora Loreta. Jest to długi tunel, z licznymi stopniami, pochylniami prowadzącymi do pomieszczenia z kolumnami. Samo pomieszczenie nie ma specjalnych ozdób. W ścianie prostopadłej do wejścia z tunelu znajduje się przejście do drugiego korytarza, znów prowadzącego w dół, do komory grobowej. Ściany komory zdobią freski, przedstawiające króla przed Ozyrysem, Anubisem i Hathor oraz sceny Amduat (księgi o zaświatach). Sufit zdobi polichromia przedstawiająca rozgwieżdżone niebo. Odnaleziony w komorze sarkofag był

nienaruszony. Do komory przylegają cztery boczne pomieszczenia, w których odkrywca grobowca znalazł kilkanaście mumii władców i ich rodzin z czasów XVIII, XIX i XX dynastii.

Grobowiec Ramzesa I

KV16 - odkryty w 1817 roku przez Giovanniego Belzoniego. Niewielki, ale bogato zdobiony malowidłami Księgi Bram. W komorze grobowej zachował się granitowy sarkofag. (źródło: Praca zbiorowa: *Przewodniki Wiedzy i Życia - Egipt*. Warszawa: Hachette Livre Polska sp. z o.o., 2009, s. 194.)

Grobowiec Ramzesa IV

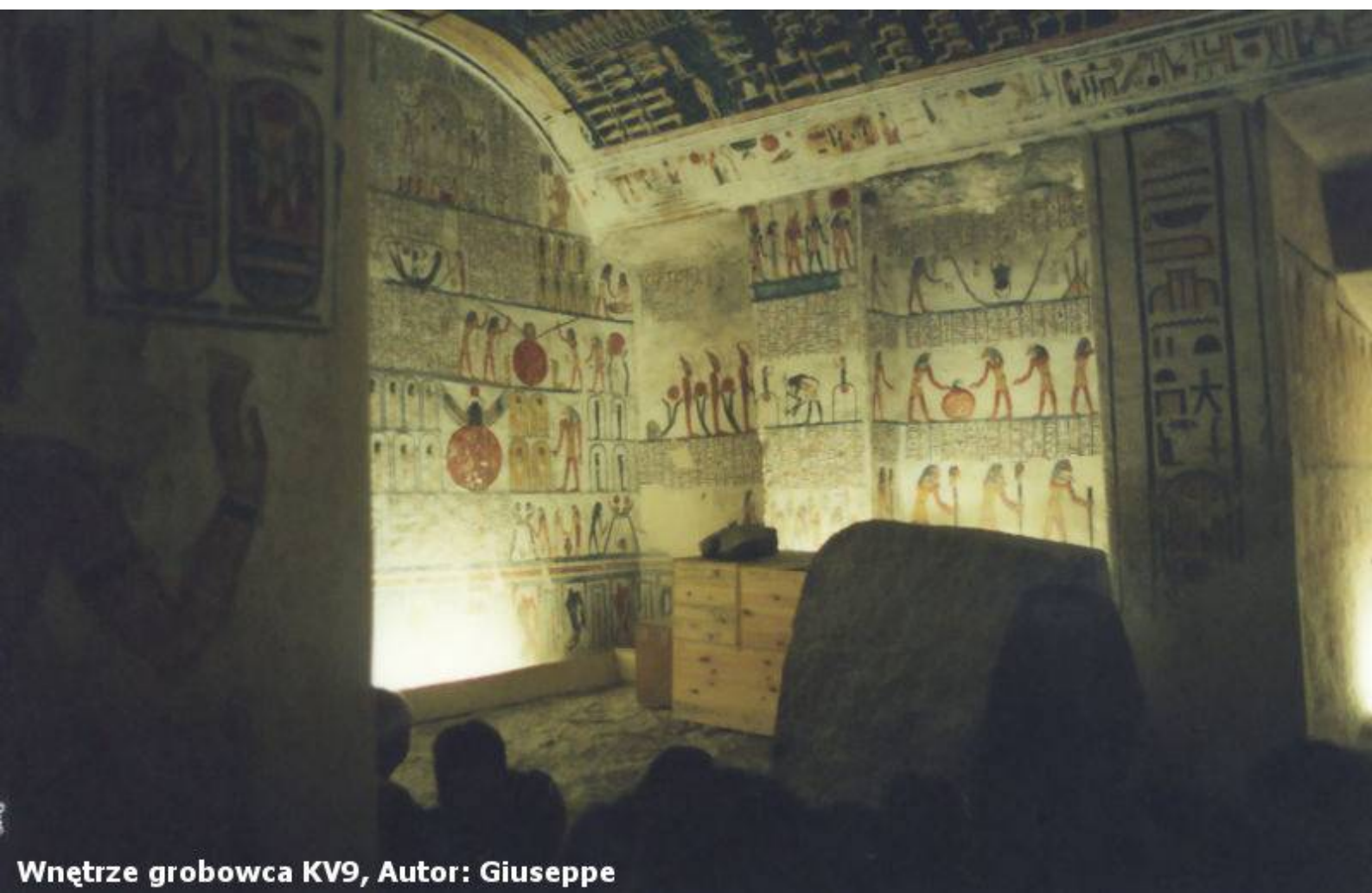
KV2 - był znany w starożytności. Do komory grobowej, systemem schodów i ramp, prowadzi długi, prosty korytarz. Na ścianach korytarzy i ramp zachowały się w dobrym stanie polichromie. Pierwszy korytarz zdobiony jest scenami z Litani Re i portretami króla przed Re. Dalsza część dekoracji to sceny z Księgi Jaskiń i Księgi Umarłych. W komorze z sarkofagiem polichromie

przedstawiają sceny z Księgi Bram i Księgi Amduat, na sklepieniu umieszczono obrazy z Księgi Nieba. W bocznych komorach przedstawiono wizerunki króla i całe wyposażenie grobowe. Mumia króla jeszcze w starożytności została przeniesiona do grobowca Amenhotepa II.

Grobowiec Ramzesa V i Ramzesa VI

KV9 - w czasach rzymskich znany był jako grób Memnona, Ekspedycja Napoleońska nazwała go La Tombe de la Metempsychose. Jest to grobowiec nie ukończony. Długi korytarz prowadzi przez salę kolumnową do niedokończonej komory grobowej. Brakuje też dodatkowych pomieszczeń. Ściany korytarzy i komór zdobią polichromie ilustrujące Księgi Bram, Jaskiń, Nieba, Amduat i inne. Mumie faraonów znaleziono w grobowcu Amenhotepa II. Nie odnaleziono sarkofagów. ([18](#))

Wnętrze grobowca KV9, Autor: Giuseppe

Dolina Królowych

Dolina Królowych (Biban El-Malikát lub Biban El-Sultanat – Bramy Królowych, Bramy Kobiet) to część nekropolii tebańskiej, dolina położona w Tebach Zachodnich, na lewym brzegu Nilu, na południe od Doliny Królów. Pochowano tam żony królów Egiptu i niektórych książąt z czasów końca XVIII - XX dynastii.

Część grobowców znana była już wcześniej, ale większość została odkryta przez włoskich archeologów na początku XX wieku, w latach 1903–1905. Odnaleziono 98 grobowców, wzorem grobów znalezionych w Dolinie Królów także ponumerowano, oznaczając je symbolem QV. Większość z nich jest mocno zniszczona lub nieukończona, część w minionych latach używano jako stajni (taki los spotkał grobowiec królowej Tahiti - Titii), niektóre były spalone.

Do najpiękniejszych i najbardziej znanych należy grobowiec królowej Nefertari - żony Ramzesa II (QV66) oraz grobowce synów Ramzesa III, Amonherchopszefa (QV55) i Chaemuaseta (QV44). Zdobia je wielobarwne polichromie nawiązujące do obrzędów religijnych związanych z przejściem w zaświaty. ([19](#))

Dolina Królowych

Inne atrakcje Luksoru

Świątynia Hatszepsut

Świątynia Hatszepsut zwana "Świątynią Milionów Lat" to egipska budowla sakralna zbudowana u stóp gigantycznej ściany skalnej w Deir el-Bahari (Teby) w XV w. p.n.e. przez budowniczego Senenmuta jako świątynia grobowa królowej Hatszepsut. Świątynia, w znacznej części wykuta w skale, składa się z trzech, ułożonych kaskadowo, połączonych ze sobą rampami tarasów, które zakończone były portykami. Rampy zdobione były sokołami. Droga do najniższego tarasu, prowadziła pomiędzy obeliskami i posągami sfinksów. Drugi taras ozdobiony był licznymi reliefami, przedstawiającymi sceny z życia królowej. Na górnym tarasie znajdował się dziedziniec z wejściami do Komór Odrodzenia

Świątynia Hatszepsut, Autor: Gary Ku

Hatszepsut i jej ojca. Na środkowym tarasie z lewej strony zbudowano kaplicę Hathor, a po prawej Anubisa. Głowice w kaplicy bogini Hathor wykonane są w kształcie instrumentu sistru (atrybut bogini Hathor) i ozdobione wizerunkiem twarzy bogini. Powyżej umieszczone są dwie kobry obramowane wolutami. Przed kolumnami trzeciego tarasu stały posągi Ozyrysa. Obecnie pozostały po niej tylko ruiny.

Świątynia Hatszepsut, Autor: David Berkowitz

Rekonstrukcja świątyni wykonywana jest przez polską misję archeologiczną. Prace zostały rozpoczęte w 1961 roku, w pierwszym okresie kierował nimi profesor Kazimierz Michałowski. W 2002 roku świątynia została udostępniona zwiedzającym.

W dolinie Deir el-Bahari, znajdują się także pozostałości świątyni grobowej Mentuhotepa II, faraona z XI Dynastii oraz świątynia grobowa Totmesa III. ([20](#))

Kolosy Memnona

Kolosy Memnona to posągi faraona Amenhotepa III z XVIII dynastii wysokości 15,60 m (z postumentem 17,90 m). Waga każdego kolosa to około 800 ton. Postawiono je około 1370 p.n.e. w Tebach Zachodnich. Jest to jedyna zachowana część świątyni grobowej tego faraona, zniszczonej prawdopodobnie przez trzęsienie ziemi już za panowania Merenptaha. Dalsze zniszczenia poczynione były przez obfite wylewy Nilu. (źródło: Praca zbiorowa pod redakcją naukową [Joachima Śliwy](#), 2005, *Wielka Historia Świata Tom 2 Stary i Nowy Świat od "rewolucji" neolitycznej do podbojów Aleksandra Wielkiego*, Oficyna Wydawnicza FOGRA, s. 312)

Posągi wykuto z bloków skalnych kwarcytu. Przedstawiają faraona zasiadającego na tronie. W przedniej części tronu, po bokach faraona, wyrzeźbiono dwie niewielkiej wysokości postacie kobiet. Są to żona faraona Teja i jego matka Mutemuja. Boczne ściany tronu zdobi relief złożony z dwóch bóstw obrazujących Nil. Postacie te łączą ze sobą symboliczne rośliny w tzw. znak sema tau (połączone

ze sobą papyrus i trzcina wokół rdzenia z tchawicy i płuc zwierzęcia); jest to symbol ponownego zjednoczenia Egiptu. Powyżej wypisane jest imię faraona.

Jeden z posągów, po uszkodzeniu przez trzęsienie ziemi w 27 p.n.e. (są badacze, którzy uszkodzenie posągu przypisują aktom wandalizmu), wydawał dźwięki podczas wschodu słońca. Było to spowodowane ogrzewaniem się skał wyziębionych nocnym chłodem. Posąg był odwiedzany w starożytności przez Greków, wiercono bowiem, że przedstawia syna Jutrzenki Memnona, zabitego przez Achillesa, wydawane dźwięki interpretowane były jako skarga syna wznoszona do matki. "Usterka" ta została naprawiona na przełomie II i III wieku przez Septymiusza Sewera. Niestety, naprawa spowodowała jednocześnie koniec wydawania przez posąg jakichkolwiek dźwięków. ([21](#))

Medinet Habu

Medinet Habu to położone w Tebach Zachodnich w Egipcie ruiny zespołu świątyni Totmesa III, świątyni grobowej i pałacu Ramzesa III. W skład zespołu wchodzi także kilka kaplic związanych z kultem Amona. Do najpiękniejszych zabytków należy Brama Południowa, znajdująca się pomiędzy dwiema wieżami.

Zabudowania te mają charakter obronny, były wzorowane na kananejskich fortecach. W starożytności kompleks był otoczony murami oraz stanowił administracyjne centrum regionu. Uważane są one za budowlę związaną z pałacem Ramzesa III. Same pomieszczenia rezydencji są zniszczone, zachowało się tylko kilka scen ukazujących króla w haremie.

Świątynia Ramzesa III, najlepiej zachowany zabytek tego typu, poprzedzona jest wysokimi pylonami, za nimi znajduje się dziedziniec otoczony filarami przedstawiającymi faraona w postawie Ozyrysa. Za dziedzińcem kolejne pylony poprzedzają drugi dziedziniec, za którym znajduje się sala hypostylowa z grupą posągów przedstawiających faraona u boku boga Thota.

Większość dekoracji świątyni stanowią reliefy o tematyce batalistycznej, nawiązujące do pokonania Libijczyków przez faraona - w tym również bitwę morską z Ludami Morza (źródło: Praca zbiorowa: *Historia powszechna. Starożytny Egipt. Grecja i świat helleński*. T. 3. Mediasat Poland sp. z o.o., 2007, s. 37.). Na drugim dziedzińcu zachowały się polichromowane reliefy (źródło: Praca

Świątynia Ramzesa III, Widok z lotu ptaka

zbiorowa: *Przewodniki Wiedzy i Życia - Egipt*. Warszawa: Hachette Livre Polska sp. z o.o., 2009, s. 202) przedstawiające obchody świąt religijnych.

W okresie późnym w rejonie kompleksu powstała miejscowość Dżeme, będąca ważnym koptyjskim centrum religijnym. Obecnie Medinet Habu stanowi jedną z głównych atrakcji turystycznych regionu. ([22](#))

Ramesseum

Ramesseum to kompleks świątyń zbudowanych przez Ramzesa II w Tebach Zachodnich. Do dnia dzisiejszego zachowały się tylko ruiny. Na fasadzie przedsionka znajdują się filary z przylegającymi do nich posągami Ramzesa w tzw. postawie Ozyrysa. Na dziedzińcu zachował się tors posągu Ramzesa II, jeden z dwóch posągów w postawie siedzącej, znajdujących się dawniej u wejścia do świątyni. Ściany pokryte są reliefami o tematyce batalistycznej, odnoszącej się do zwycięskich wojen z Azjatami oraz związane z postacią boga urodzaju. Do nietypowej dekoracji należy przedstawienie na ścianach przedsionka wizerunków dzieci Ramzesa II – synowie i córki stoją w dwóch rzędach, zgodnie z prawem do sukcesji. ([23](#))

Deir el-Medina Wioska Budowniczych Grobowców

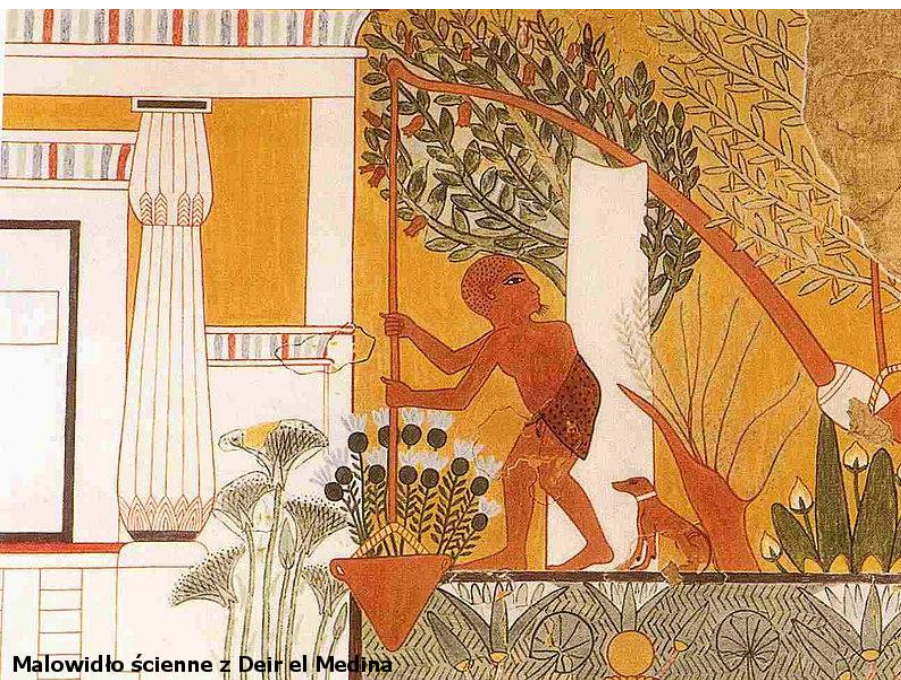
Deir el Medina lub Dajr al Medina ("Klasztor Miejski") miejsce, osada na zachodnim brzegu Teb zwana w czasach starożytnych "Set Maat", co oznacza "Siedlisko Prawdy", znajdująca się w małej dolinie na południowy zachód od Szeich Abd el Gurna. Była to osada rzemieślników, budowniczych-artystów, geniuszy tworzących królewskie grobowce w Dolinie Królów.

W czasach Nowego Państwa, osada zamieszkiwana była przez elitarną, zamkniętą społeczność, podlegającą bezpośrednio faraonowi i wezyrowi, ciesząca się szczególnymi przywilejami. Ich życie i praca objęte było najwyższą tajemnicą. Żyli z dala od "wszelkich uszu i oczu", a wszelkie ich potrzeby zaspokajane były przez państwo. Mieli własną szkołę i sąd, specjalnie dla nich pracowali rzemieślnicy wytwarzający wszelkie potrzebne przedmioty i produktu (piekarze, garncarze, tkacze, rolnicy...).

Osada składała się z małych, bliźniaczo połączonych, piętrowych domków, budowanych rzędami. Każdy miał podobny układ pomieszczeń, za drzwiami wejściowymi znajdował się przedsionek, następnie mniejsze pomieszczenie i dalej główny pokój z oknami bazylikowymi. Schody biegnące w dół prowadziły do piwnicy gdzie znajdowała się sypialnia lub magazyn (źródło: Paul G. Bahn *Archeologia - Przewodnik*, Wydawnictwo "Arkady" Sp. z o.o., 2006, s. 246).

W osadzie panowała wysoka dyscyplina ale i sprawiedliwość. Pracownicy podzieleni byli na dwie ekipy, które nieustannie wymieniały się przy pracy. Podczas gdy jedni pracowali, innym nie brakowało czasu na odpoczynek. Rzeczą niespotykaną w Starożytnym Egipcie był królewski przywilej nadający członkom społeczności, prawo do budowy w pobliskich zboczach kotliny, własnych grobowców - Domów Wieczności.

Podczas wykopalisk odkryto około 450 niedekorowanych i 53, zawierających zdobienia ścian, grobowców mieszkańców osady. Są wśród nich prawdziwe arcydzieła zawierające wspaniałe malowidła o tematyce mitologicznej i religijnej, między innymi w grobowcu Nebenmaat'a, przedstawiające Anubisa dokonującego

"Otwarcia Ust" oraz boginię Nieba Nut, pojąca spragnione dusze Nebenmaat'a i jego żony.

W osadzie znajdowała się również świątynia poświęcona protektorkom jej mieszkańców - boginiom Hathor i Maat. (24)

Edfu

Edfu (Idfu, egip. Behdet, w czasach rzymskich Apollonopolis Magna) – miasto w południowym Egipcie na zachodnim brzegu Nilu. Stolica nomu, ośrodek produkcji rolniczej, nadgraniczne centrum handlowe.

W czasach Starego Państwa pełniło rolę strażnika tzw. "bramy elefantyjskiej", chroniącej południową granicę państwa. Zamożność miasta wynikała z jego położenia na szlaku handlowym przez Pustynię Arabską nad Morze Czerwone i bliskości południowej granicy.

Świątynia Horusa

Już w starożytnym Egipcie Edfu było ośrodkiem kultu Horusa. Budowę świątyni w miejscu wcześniejszej świątyni z czasów Nowego Państwa rozpoczął w 237 p.n.e. Ptolemeusz III, a zakończona została około roku 60 p.n.e. w czasach panowania Ptolemeusza XII. Należy ona aktualnie do najlepiej zachowanych egipskich budowli

sakralnych z tego okresu i jest drugą co do wielkości spośród zachowanych świątyń w Egipcie (największą zachowaną świątynią jest Karnak). Jej ogromne pylony wysokości 35 m, szerokości 35 m i długości 137 m należą do największych. Relief

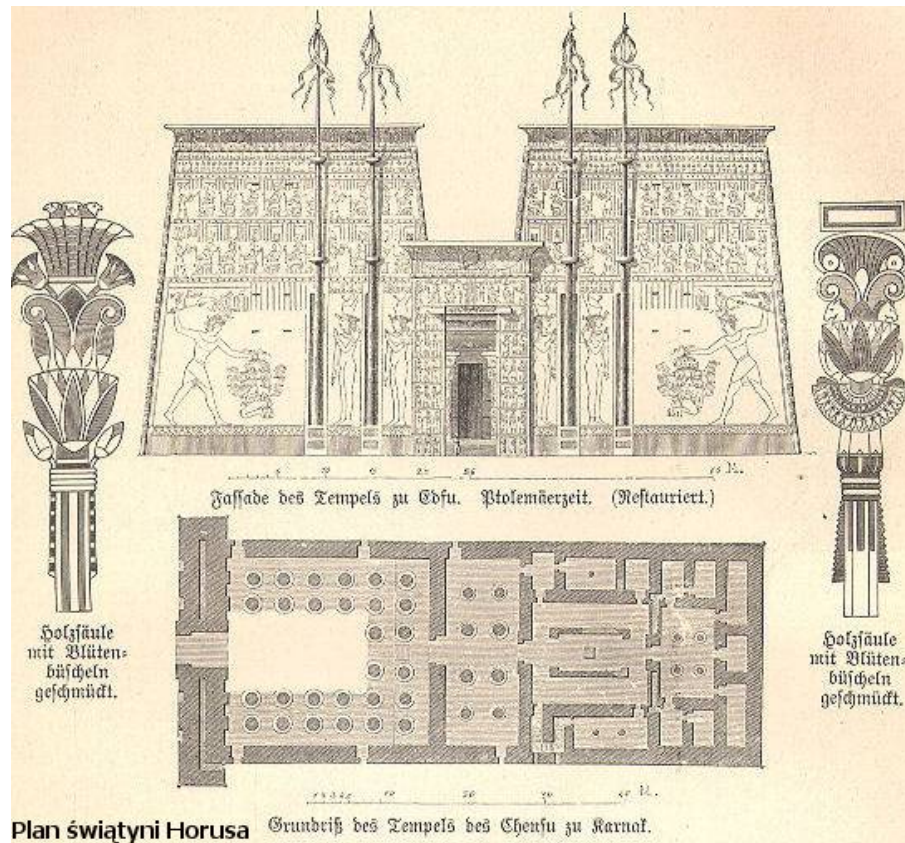
Świątynia Horusa, Autor: Son of Broucho

Statua Horusa w Edfu, Autor: Vernon Fowler

zdobiący ścianę pylonów przedstawia Ptolemeusza XII (źródło: Praca zbiorowa: *Lonely Planet Egypt*. Wyd. IX. Lonely Planet, 2008, s. 294.) zabijającego wrogów Egiptu w obecności Horusa i Hathor. Za pylonami wybudowano dziedziniec otoczony kolumnadą. Przejście przez pronaos prowadzi do sali hypostylowej. Dalej znajduje się sanktuarium. Długość całej świątyni wynosi 137 m, a jej szerokość to 79 m.

Tell w Edfu

Na zachód od świątyni Horusa znajduje się tzw. Tell (Kom), miejsce badań archeologicznych z lat 1937-1939 prowadzonych przez trzy kompanie wykopaliskowe archeologicznej misji polsko-francuskiej Uniwersytetu Warszawskiego i Francuskiego Instytutu Archeologii Wschodu w Kairze. Badania te, kierowane przez Kazimierza Michałowskiego, doprowadziły do odnalezienia cmentarzyska z okresu archaicznego.

Na cmentarzysku tym znajduje się wiele grobowców rodzinnych z okresu Starego Państwa, z których najważniejsza jest mastaba Isi. Odkryte groby zbiorowe z okresu Średniego Państwa cechują się niespotykaną przedtem formą katakumb i pseudokolumbariów.

Większość odnalezionych zabytków sztuki i kultury materialnej znajduje się obecnie w warszawskim Muzeum Narodowym. ([25](#))

Abu Simbel

Abu Simbel to miejscowość w okręgu Muhafazah w Egipcie. Położona niegdyś nad Nilem, teraz nad Jeziolem Naserą, w Dolnej Nubii, około 300 km na południe od Asuanu. W starożytności miasto rozwijało się prężnie dzięki znajdującym się w okolicy pokładom sjenitu (czerwonego granitu), miedzi i kamieni szlachetnych. W Abu Simbel znajduje się kompleks świątynny złożony z dwóch świątyń zbudowanych przez faraona Ramzesa II.

Świątynie zbudowano w XIII wiek p.n.e., prawdopodobnie w latach 1274-1250 p.n.e., w czasie panowania faraona Ramzesa II. Miała ona ukazywać potęgę Egiptu przybyszom z Nubii.

Świątynie zostały odkryte w 1813 roku przez szwajcarskiego podróżnika Johanna Ludwiga Burckhardta, a w roku 1817 odkopane z piasków i zbadane przez Giovanni Battista Belzoni.

Wielka Świątynia Ramzesa II

Wielka świątynia w Abu Simbel została poświęcona bogom słońca Amonowi-Re i Re-Horachte oraz bogu sztuki i rzemiosł Ptahowi. Tworzyła ona rozległy kompleks, wchodzący nawet 56 m w głąb skały. Jej wejścia strzegą cztery olbrzymie posągi Ramzesa II. Kolosy o wysokości 20 m, podpierając ścianę fasady, świadczą o potędze króla. Między nogami tych posągów znajdują się kolejne, tym razem członków rodziny Ramzesa – jego matki Tuji, żony Nefertari oraz jego synów i córek.

Abu Simbel, Autor: Mrs Logic

Wykonane wewnątrz pierwszej komnaty dekoracje to relify upamiętniające walki Ramzesa II w bitwie pod Kadesz. Znajdują się tam również wizerunki bóstw, którym poświęcono świątynię oraz Ramzesa.

Do ciekawostek związanych z Wielką Świątynią należy zjawisko zachodzące dwa razy w roku, 19 lutego i 21 października wschodzące słońce oświetla wizerunek Amona-Ra i Ramzesa, po chwili także Re-Horachte. Jedynie wizerunek Ptaha nigdy nie jest oświetlony promieniami słońca – jak przystało na bóstwo ciemności. Po przeniesieniu świątyni udało się zachować to zjawisko, choć niestety przesunięte o 1 dzień.

Obie świątynie w Abu Simbel, Autor: Holger Weinandt

Mniejsza świątynia

Mniejsza świątynia w Abu Simbel poświęcona została bogini miłości i piękności Hathor oraz Nefertari. Fasadę tej świątyni zdobi sześć posągów - dwa posągi królowej usytuowane pomiędzy czterema przedstawiającymi Ramzesa. O nadzwyczajnym szacunku, jakim Ramzes darzył Nefretari świadczy fakt, że posągi Nefretari dorównują swą wysokością jego własnym posągom.

Wewnątrz świątyni znajduje się sala hypostylowa ozdobiona historycznymi kolumnami.

Przeniesienie świątyń

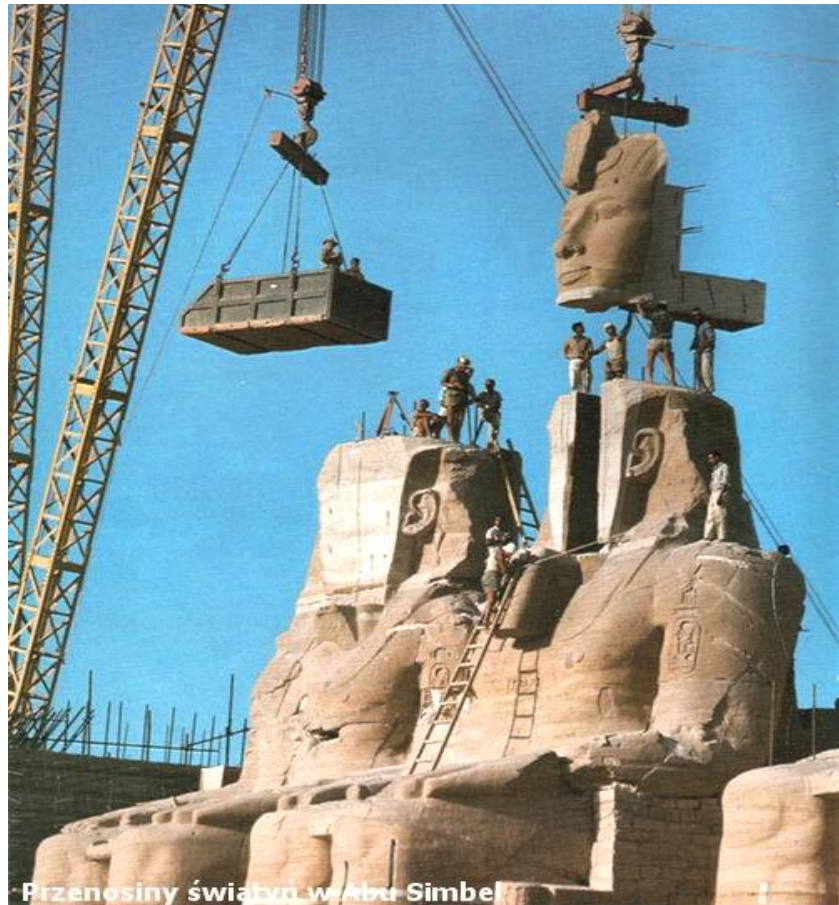

Abu Simbel, Autor: Norman Walsh

Z powodu budowy Wysokiej Tamy Asuańskiej i zarazem, utworzenia Jeziora Namera, wiele zabytkowych budowli w Nubii zostało zagrożonych zalaniem. Aby uchronić Abu Simbel przed zniszczeniem, w latach 1964-1968, świątynie zostały przeniesione ponad lustro wody, na miejsce położone o około 65 m wyżej, w stosunku do swej poprzedniej lokalizacji. Operacja została sfinansowana przez rząd Egiptu i UNESCO. Kierownikiem prac był z ramienia UNESCO Kazimierz Michałowski. Koszt operacji wyniósł około 36 mln dolarów. W 1979 r. świątynia została wpisana na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

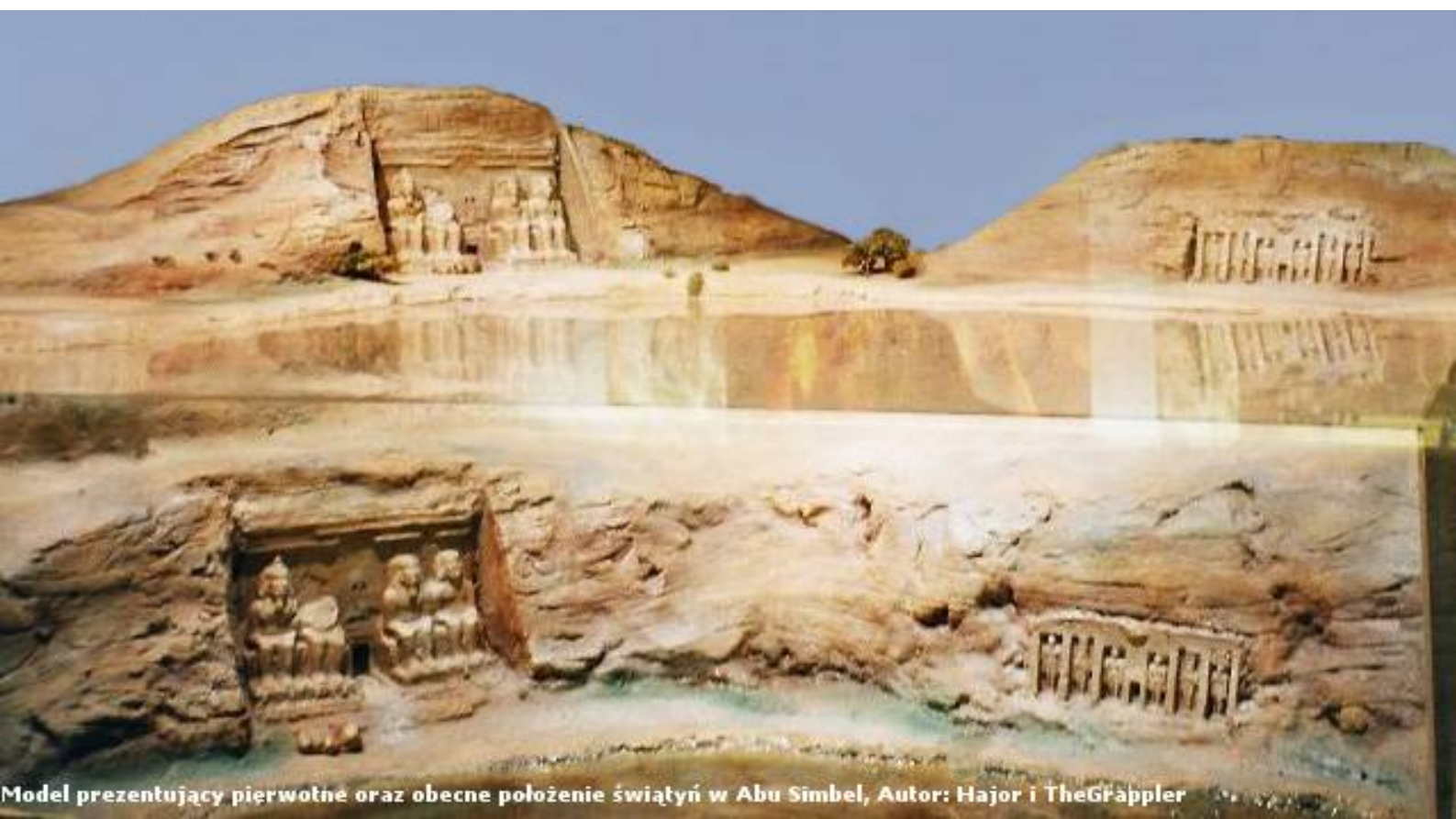

By zachować niezwykłą naturę świątyń, czyli fakt, że zbudowane zostały na zboczach skalnych, zbudowano sztuczne wzgórza, które otaczają świątynie. Zaistniała w związku z tym, konieczność przesklepienia grot, w których pierwotnie znajdowały się świątynie, kopułami z żelbetu. Bez tego zabiegu stropy nad świątyniami nie utrzymałyby ciężaru przeniesionych zabytków.

Przenosiny świątyn w Abu Simbel

Abu Simbel stanowi w chwili obecnej jeden z najistotniejszych zabytków Egiptu. Nie dociera tam jednak linia kolejowa Kair-Asuan, tak więc można się tam dostać albo samolotem albo samochodem, w konwoju wyruszającym w nocy z Asuanu i docierającym na miejsce rano. (26)

Model prezentujący pierwotne oraz obecne położenie świątyn w Abu Simbel, Autor: Hajor i TheGrappler

Aleksandria

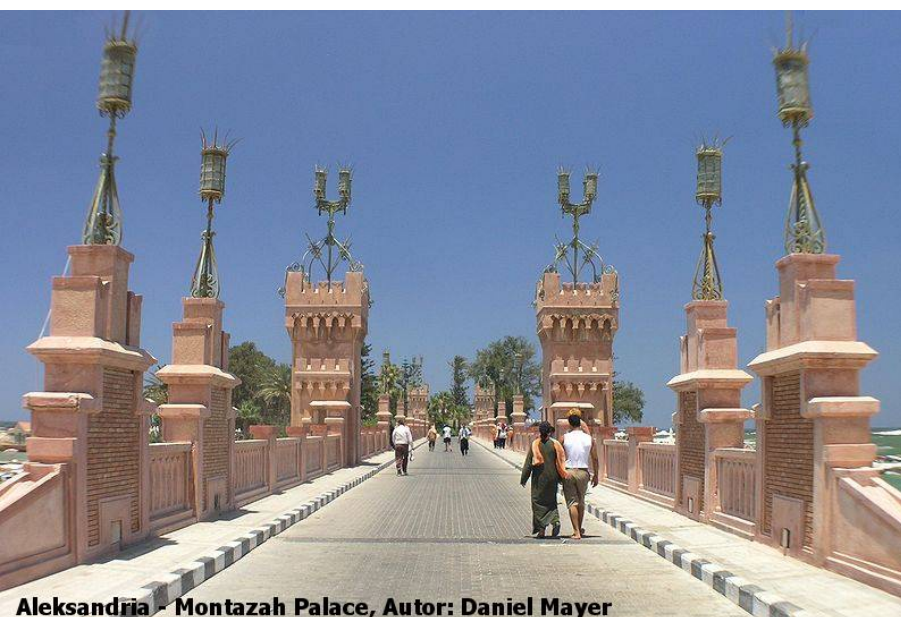
Aleksandria to drugie co do wielkości miasto w Egipcie (z liczbą 4,11 mln mieszkańców w 2006 r.) i aglomeracja z liczbą 4,48 mln mieszkańców w 2008 r., co stawia ją na szóstym miejscu wśród wszystkich aglomeracji Afryki. Leży nad

brzegiem Morza Śródziemnego, jest największym portem tego kraju, siedzibą władz muhafazatu aleksandryjskiego, ważnym ośrodkiem przemysłowym, handlowym i naukowym oraz kulturalną stolicą Egiptu.

Historia

Zgodnie z tradycją i opisami historyków starożytnych miasto założył Aleksander Macedoński 7 kwietnia 332 roku p.n.e. według projektu Dejnocharesa, architekta znanego z przebudowy Efezu. Według opublikowanego w "New Scientist" artykułu autorstwa Alaina Verona i współpracowników z

Uniwersytetu Paula Cezanne'a w Aix-en-Provence, miasto (pod nazwą Rhakotis) istniało w tym miejscu już od 2686 roku p.n.e., a Aleksander doprowadził jedynie do rozbudowy miasta i nazwał je swoim imieniem, co nie umniejsza zasług władcy Macedonii dla rozwoju tego miasta jako ośrodka handlu i kultury promieniującego na cały

Aleksandria - Montazah Palace, Autor: Daniel Mayer

obszar basenu Morza Śródziemnego.

W starożytności i w średniowieczu ośrodek życia kulturalnego i wielki port Morza Śródziemnego. Za rządów Ptolemeuszów był stolicą Egiptu, za czasów rzymskich siedzibą władz prowincji. Pod koniec starożytności jeden z czterech największych ośrodków chrześcijaństwa w basenie Morza Śródziemnego (pozostałe to Antiochia Syryjska, Konstantynopol i Rzym).

Logo Aleksandrii

Aleksandria była stolicą Egiptu przez blisko tysiąc lat, tj. do roku 641 naszej ery, kiedy to kraj został podbity przez muzułmanów. W późniejszych wiekach, po przeniesieniu stolicy do Kairu, stopniowo traciła na znaczeniu, by ponownie odzyskać swą pozycję w czasach nowożytnych.

Meczet Abu Al-Abbas, Aleksandria, Autor: Tinou Bao

W Aleksandrii powstała grecka Septuaginta, pierwsze tłumaczenie Starego Testamentu dokonane przez Żydów aleksandryjskich. O Aleksandrii i jej mieszkańcach można znaleźć wzmianki w Biblii. Aleksandryjczycy, czyli Żydzi z Aleksandrii, znajdowali się wśród tych, którzy toczyli spór ze świętym Szczepanem przed jego rozprawą. Aleksandria była rodzinnym miastem Apollosa. Z miasta pochodzili również dwa statki, którymi święty Paweł podróżował jako więzień do Rzymu. (Dz 6:9; 18:24; 27:6; 28:11). ([27](#))

Biblioteka Aleksandryjska

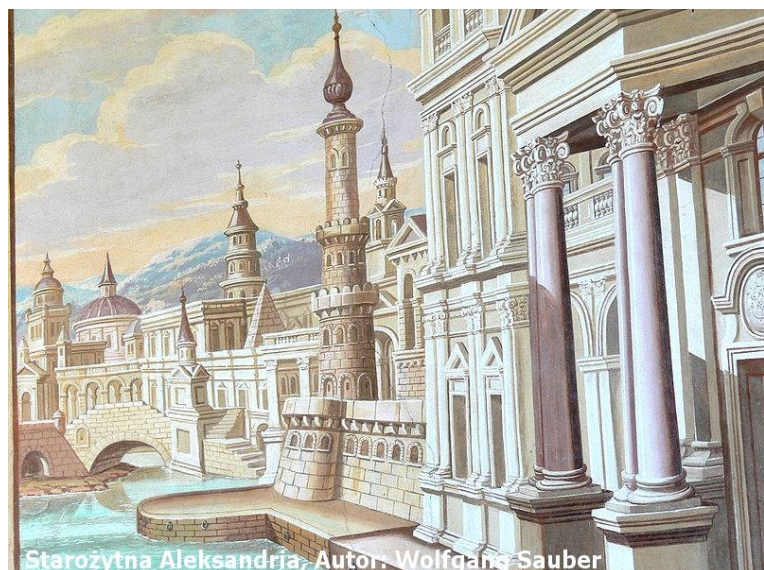

Była największą biblioteką świata starożytnego założoną w Aleksandrii przez Ptolemeusza I Sotera za radą Demetriusza z Faleronu.

Biblioteka działała przy Museionie, ówczesnym odpowiedniku instytutu badawczo-naukowego. Ptolemeusz II Filadelfos przyczynił się istotnie do zgromadzenia wielu znaczących zbiorów. Nakazał przeszukania rejonu śródziemnomorskiego w poszukiwaniu

cennych pism. Niektóre wykupywano, inne tylko przepisywano. Każdy, kto wjeżdżał do Aleksandrii z jakąś księgą, musiał ją zostawić w depozycie biblioteki, by można było ją skopiować.

Główną bibliotekę zwano Bruchejon, w Aleksandrii założono także mniejszą bibliotekę przy Świątyni Serapisa - Serapejon. Brucheion nie był dostępny dla wszystkich osób, księgi w nim znajdujące się mogli przeglądać tylko ludzie wybrani, najczęściej

byli to uczeni. Zbiory przechowywane w Serapeionie były dostępne dla mieszkańców miasta.

Podczas inwazji Cezara na Egipt (48/47 p.n.e.) od okrętów egipskich zajął się ogniem Pałac Królewski, a następnie ogień przeniósł się na bibliotekę (Brucheion). Prawdopodobnie nie wszystkie zbiory spłonęły, bo Serapeion został nienaruszony, ale na pewno spora ich część. W czasie pożaru spłonęło przypuszczalnie ok. 40 tys. woluminów. Według świadectwa historyka greckiego Plutarcha, wódz rzymski Antoniusz ofiarował królowej Kleopatrze tytułem rekompensaty 200 tys. woluminów z biblioteki w Pergamonie. Niejasne są okoliczności upadku bibliotek aleksandryjskich. W 391 r. ambitny patriarcha Teofil sprowokował krwawe zamieszki antypogańskie, po stłumieniu których wykonując rozkaz cesarza Teodozjusza nakazał zburzyć świątynię Serapisa (Serapejon), w kompleksie której znajdowała się biblioteka. Autor relacji o tym wydarzeniu Sokrates Scholastyk, nie wspomina jednak o losie ksiąg. Inną wersję zawiera podanie, jakoby bibliotekę spalono w 642 r. na rozkaz kalifa Omara I, który miał powiedzieć: "Albo te księgi zawierają to samo co Koran, więc są niepotrzebne, albo coś innego, więc są szkodliwe". Obydwie wersje, sprzeczne zresztą ze sobą, są legendarne.

W 1989 r. władze Egiptu rozpiwały konkurs architektoniczny na projekt nowej biblioteki, która ma być kontynuacją i nawiązaniem do tradycji. W 1995 r. rozpoczęto budowę. Nowa Biblioteka Aleksandryjska, zwana Bibliotheca Alexandrina, została udostępniona w

2002 roku i jest powszechnie uznawana za jedną z najważniejszych realizacji architektonicznych ostatnich dziesięcioleci. (28)

Latarnia morska na Faros

Latarnia morska na Faros to starożytna latarnia, która została zbudowana ok. 280-279 p.n.e. na podstawie planów architekta Sostratosa i na polecenie Ptolemeusza I, ukończona podczas rządów jego syna Ptolemeusza II. Możliwe, że pomysłodawcą budowy latarni był sam Aleksander Macedoński. Ze względu na wielkość i wspaniałość architektonicznego ukształtowania uważano ją za jeden ze starożytnych cudów świata.

Latarnia znajdowała się na przybrzeżnej wysepce Faros, która mając sztuczne połączenie ze stałym lądem poprzez groblę heptastadion, stanowiła część wejścia do portu w Aleksandrii w Egipcie. Ocenia się, że była to wieża o wysokości ok. 115~120 m. Miała dolną kondygnację o przekroju kwadratu, nad nią wznosiła się kolejna, ośmiokątna i trzecia o przekroju okrągłym. Latarnia zwieńczona była kopułą wspartą na ośmiu kolumnach. Na niej ustawiony był posąg Posejdona o wysokości około 7 m. W tamtych czasach była to najwyższa budowla na świecie o podstawie krótszej od jej wysokości. Latarnię dość dokładnie opisał arabski geograf i podróżnik z XI wieku – Abu Abd Allah Muhammad Idrisi. Jej uproszczony wizerunek zachował się też na monetach i malowidłach.

Nazwisko architekta jest znane dzięki zachowanej pod starożytnym tynkiem inskrypcji: Sostratus, syn Deksyfanesa, poświęcił tę budowlę bogom ocalenia, w imieniu wszystkich tych, którzy żeglują po morzach. Najprawdopodobniej inskrypcję pozostawił sam budowniczy w tajemnicy przed królem.

Po zmierzchu rozpalano na latarni ogień. Chrust był dostarczany na szczyt wieży na grzbietach osłów, a potem przez tragarzy. Odbijane metalowymi lustrami światło widoczne było z kilkudziesięciu kilometrów i znakomicie ułatwiało nawigację żeglarzom zdążającym do Aleksandrii. Budowla została uszkodzona kilkakrotnie na skutek trzęsień ziemi, była też przebudowywana. Prawdopodobnie już w II wieku runęła najwyższa część latarni. W IX wieku jej dolna część została zaadaptowana na meczet o nietypowej orientacji – wzdłuż osi północ-południe. Latarnia uległa uszkodzeniu przez trzęsienia ziemi w latach 1261, 1303 i 1323, po którym nie została odbudowana. Wieża została ostatecznie zniszczona przez trzęsienie w 1375. Pozostałe po niej ruiny zniknęły, kiedy w 1480 sułtan Egiptu użył ich do budowy na tym miejscu fortu Kaitbaj. Obecnie na fundamentach latarni znajduje się Muzeum Morskie. (29)

Kanał Sueski

Kanał Sueski to wykopany w latach 1859-1869 kanał głębokowodny dla statków morskich, łączący Morze Śródziemne z Morzem Czerwonym. W południowej części trasa kanału przebiega przez Jezioro Krokodyli, Wielkie Jezioro Gorzkie i Małe Jezioro Gorzkie.

Całkowita długość kanału wynosi 162 km, szerokość – 160-200 m (po modernizacji – do około 300 m), dopuszczalne zanurzenie statków – 11,6 m (po modernizacji – do 23 m). Średnia przepustowość kanału wynosi 60 statków na dobę. W roku 2008 kanał przepłynęło 21415 statków. Średni czas przejścia statku przez kanał wynosi 15 h. Co 10 km wybudowano zatoki dla mijających się statków. Dzięki wybudowaniu Kanału Sueskiego skrócono trasę żeglugową z Londynu do Bombaju o około 7,5 tysiąca kilometrów.

W XVIII wieku inżynierom z ekspedycji egipskiej przypadła zasługa pierwszego projektu bezpośredniego połączenia Peluzjum z Suezem, wraz ze wszystkimi tego konsekwencjami. Bonaparte, otwierając drogę do Suez, zamierzał zadać Wielkiej Brytanii decydujący cios. Prace niwelacyjne, rozpoczęte w styczniu 1799 r. trwały zaledwie kilka miesięcy. Błąd na jakimś odcinku doprowadził Le Pere'a do wniosku, że przy wysokiej wodzie wytwarza się znaczna różnica poziomów (10 m) między obydwoma morzami i dlatego kanał morski powinien mieć śluzy.

Mimo sprzeciwu autorów opracowań teoretycznych tę koncepcję

przyjmowano niczym dogmat przez prawie pół wieku. Właśnie to jej bronili saint-simoniści, którzy przybyli do Kairu w 1833 r. Zdaniem tych rewolucyjnych intelektualistów, Kanał Sueski miał być pierwszym z wielu przekopów transoceanicznych, nieodzownych w rozwoju handlu. Muhammad Ali ograniczył się tylko do zebrania grupy 20 inżynierów i

techników, którzy mieli budować zaporę w Delcie. Epidemia dżumy w 1835 r. położyła kres budowie i rozproszyła fachowców. Zostawili oni jednak po sobie następców, m.in. Linanta de Bellefonda i Ferdynanda de Lessepsa. Tego, wówczas konsula Francji w Aleksandrii, oczarowała analiza sporządzona przez owych fachowców, przekonując o wykonalności projektu. Przejął też od nich pomysł zgromadzenia funduszy potrzebnych do realizacji planów: założenie spółki akcyjnej i uzyskanie pożyczki publicznej.

Utworzenie służb tranzytowych i założenie w 1839 r. Overland Road (tranzyt przez Egipt komunikacji pocztowej między Londynem a Indiami) przywróciły zainteresowanie projektem połączenia Morza Śródziemnego z Czerwonym. W 1846 r. saint-simoniści założyli w Paryżu spółkę badającą warunki przekopania Przesmyku Sueskiego, która zgromadziła przemysłowców i przedsiębiorców angielskich, niemieckich, austriackich i francuskich.

Niwelacje terenu, przeprowadzone w 1847 r. przez Bourdaloue, potwierdziły, że nie ma różnicy poziomów między obydwoma morzami. Linant de Bellefonds przygotował dokumentację techniczną. Jednakże sprzeciw Turcji, nieufność Anglii, choroba Muhammada Alego opóźniły wprowadzenie projektu w życie. Kedyw Abbas, który w 1849 r. objął rządy po swoim dziadku, był nieprzyjazny wobec Europejczyków, gdyż obawiał się wzrostu ich

wpływów w Egipcie.

Ferdinand de Lesseps, francuski dyplomata, uzyskał w 1854 roku od wicekróla Muhammada Saida Paszy (Egipt w owym czasie był częścią imperium osmańskiego) zgodę na rozpoczęcie prac nad kanałem, który miał przebiegać najkrótszą trasą na północ od Suezu przez Jezioro Gorzkie do Morza Śródziemnego. Lesseps

zdołał zdobyć poparcie wicekróla i wielu francuskich akcjonariuszy, którzy zainwestowali w Kompanię Kanału Sueskiego.

Od uroczystości rozpoczęcia robót do ich ukończenia 10 lat później, de Lesseps nadzorował budowę, która czasami była trudna, lecz nigdy niemożliwa do przeprowadzenia. Początkowo de Lesseps korzystał z przymusowej pracy ludzi, lecz od 1864 zrezygnowano (pod naciskiem Wielkiej Brytanii) z pracy robotników egipskich. Firmy francuskie dostarczyły kilkadziesiąt potężnych koparek, pogłębiarek i transporterów o napędzie parowym. Wybudowano także kolejkę parową na szynach do transportu urobku.

W 1865 nastąpił kryzys podczas budowy kanału, spowodowany epidemią cholery i febry. W sierpniu 1869 w Jeziorach Gorzkich doszło do połączenia wód Morza Śródziemnego z Morzem Czerwonym.

Uroczyste otwarcie kanału nastąpiło 17 listopada 1869, z udziałem wielu koronowanych głów i książąt, m.in. Franciszka Józefa i cesarzowej Eugenii. Głównym punktem programu było przededefilowanie międzynarodowej eskadry z Port Saidu do Suez. Kedyw Ismail Pasza zamówił na tę okoliczność u Giuseppe Verdiego operę Aida, lecz nie doszło do jej wystawienia w tym terminie.

Po wykupieniu akcji przez ówczesnego premiera Anglii Benjamina Disraelego, kanał od 1882 znalazł się pod pełną kontrolą Wielkiej Brytanii, mając dla niej strategiczno-wojskowe znaczenie w skali światowej.

Po uzyskaniu w 1922 niepodległości przez Egipt, Brytyjczycy zmuszeni zostali do ewakuacji swych baz wojskowych ze strefy kanału, który w 1956 został znacjonalizowany przez Nasera. Nacjonalizacja kanału była przyczyną wojny sueskiej 1956 prowadzonej przez wojska izraelsko-francusko-brytyjskie przeciwko Egiptowi. W czasie wojny czerwcowej w 1967 wschodni brzeg kanału został obsadzony przez wojska izraelskie, a żegluga na kanale – wstrzymana. Po wojnie październikowej w 1973 i przywróceniu kontroli Egiptu nad obydwojma brzegami kanału, w lutym 1974 podjęto wstępne prace nad oczyszczeniem kanału oraz jego odbudową i modernizacją. 5 czerwca 1975 nastąpiło ponowne otwarcie kanału i udostępnienie dla żeglugi. ([30](#))

Góra Synaj

Synaj, Góra Mojżesza – góra w Egipcie, w południowej części Półwyspu Synaj, w muhafazie Południowy Synaj. Wysokość 2285 m n.p.m. Jest to poszarpany nagi masyw z szaroczerwonego granitu.

Tradycyjnie utożsamiana z biblijną górą Horeb i Synaj, gdzie, według Starego Testamentu, Bóg Jahwe przekazał Mojżeszowi kamienne tablice z dziesięciorgiem przykazań i zawarł przymierze z narodem izraelskim.

Góra ma wysokość 2285 m n.p.m. Znajduje się w pobliżu Góry Świętej Katarzyny, najwyższej na półwyspie Synaj (2637 m n.p.m.). Otoczona jest ze wszystkich stron szczytami o tej samej budowie geologicznej.

Według Biblii w pobliżu góry Synaj (Horebu) Mojżeszowi ukazał się anioł Boga Jahwe w płonącym krzewie i polecił mu wyprowadzić Izraelitów niewolonych w Egipcie. Prawdopodobnie mniej więcej rok później do góry tej przybył wyzwolony już naród, obozował na równinie Wadi er-Raha u podnóża góry. Mojżesz wszedł wówczas na szczyt. Po zejściu Mojżesza ze szczytu Izraelici usłyszeli

Dziesięć Słów spośród ognia i obłoku. Mojżesz otrzymał także od Boga dalsze prawa. Kiedy zszedł z góry, przekazał te słowa i je spisał. Bóg zawarł przymierze z ludem. Później Mojżesz otrzymał polecenie wykonania dwóch kamiennych tablic i zaniósł je na górę Synaj, by został na nich wypisany Dekalog.

Wschód słońca na Górze Synaj, Autor: Benjamin Stephan

Zgodnie z lokalną tradycją beduińską, to na Górze Synaj Bóg dał swoje prawa Izraelowi. Jednakże wczesnochrześcijańska tradycja lokalizowała to wydarzenie na pobliskiej Górze Sirbal. To u jej podnóża w IV w. powstał Klasztor Świętej Katarzyny, który w VI w. przeniesiono pod Górę Świętej Katarzyny. Oparto się bowiem o informacje przekazane przez Józefa Flawiusza, jakoby Góra Świętej Katarzyny była najwyższym szczytem na Synaju. Chrześcijanie zaczęli identyfikować biblijną Górę Horeb z Górą Synaj dopiero począwszy od XV wieku. Według podróżnika Stephensa Góra Synaj

Schody na Górę Synaj, Autor: Benjamin Stephan

"pośród wszystkich oszałamiających dzieł natury, jak żadne inne miejsce nie pasowałoby lepiej do ukazania potęgi Wszechmocnego"

Isnieją dwa szlaki turystyczne na szczyt góry:

* Dłuższy, łatwiejszy szlak, którym zdecydowana większość turystów wchodzi na szczyt, prowadzi krętą tzw. Wielbłądzą Ścieżką lub Ścieżką Paschy (Sikkat al-Basza), zaczynającą się około

50 m za murami klasztoru; początkowo wiedzie ona przez równinę Wadi al-Dajr; trasę można pokonać w ciągu 2-3 godzin (2/3 trasy również na wielbłądzie), po drodze zlokalizowane są prowadzone przez miejscowych beduinów budki z przekąskami. Za rozpadliną pod samym szczytem łączy się z drugą trasą, z tego miejsca pozostaje 750 stopni do szczytu. Na szczycie znajduje się murowana kamienna kapliczka koło jaskini, w której według Biblii Bóg kazał się ukryć Mojżeszowi i która służyła mu za schronienie w czasie jego 40-dniowym pobycie na górze. Kapliczka ta zbudowana została w 1934 roku na miejscu wcześniejszej, która powstała w V w. Istnieje tu również bardzo mały meczet.

* Krótsza (trudniejsza przy wchodzeniu, dlatego większość turystów nią schodzą) to Sikkat Sajidna Musa (Ścieżka Pana Naszego Mojżesza lub Schody Pokutne). Składa się z 3750 stopni (niektóre mają nawet metr wysokości), jak głosi legenda, wykutymi w skale w VI w. przez mnicha jako pokutę za zbrodnię, której miał

Kapliczka na Górze Synaj, Autor: Mohamed El-Gayar

się dopuścić. W ciągu 1,5 godziny można zejść nimi do klasztoru. Szlak biegnie przez nieckę z 500-letnim (inne źródła mówią 1000-letnim) cyprysem, jest to małe zagłębienie w połowie ponad trzykilometrowej grani Synaju. Znajduje się tam Brama Eliasza, a 450 stopni niżej Brama Wiary, pod którą w XIX w. pielgrzymi błagali o darowanie im grzechów, zanim przepuszczono ich dalej. Zejście tym szlakiem wiedzie przez miejsca o interesującym krajobrazie oraz widokami na klasztor św. Katarzyny, przy którym kończy się trasa.

Co roku przez szczyt przewija się prawie 100 000 osób. Najczęściej są to nocno - poranne wycieczki na Górę Synaj, by podziwiać wschód słońca, organizowane przez biura turystyczne z oddalonego o ok. 100 km kurortu Szarm el-Szejk, a przewodnikami są miejscowi beduini z osady Al-Milga. W pobliskim klasztorze św. Katarzyny położonym u stóp góry można przenocować w tzw. Domu Gościny, prowadzonym przez mnichów, oraz pożywić się w niewielkim punkcie gastronomicznym. ([31](#))

Riwiera Morza Czerwonego

Egipska riwiera (wybrzeże) Morza Czerwonego to region turystyczny, składający się z

ośrodków turystycznych, miast i miejscowości leżących na zachodnim brzegu Zatoki Akaba i wschodnim brzegu Zatoki Sueskiej na półwyspie Synaj oraz wzdłuż wschodniego kontynentalnego wybrzeża Egiptu, na południe od Zatoki Sueskiej. Położona jest na terenie trzech muhafaz: Synaj Południowy, Suez i Al-Bahr al-Ahmar.

Warunki klimatyczne i atrakcje turystyczne

Panują tu korzystne warunki klimatyczne, kiedy przez cały rok świeci słońce (w najchłodniejszym miesiącu – lutym temperatura powietrza w dzień wynosi ok. 25 stopni C, a wody w morzu ok. 22 st. C, w najcieplejszym miesiącu – sierpniu – temperatura powietrza

wynosi od 25 do 30 stopni C, a wody powyżej 25 st. C), jednak niska wilgotność powietrza (ok. 4%) pozwala na znoszenie takich temperatur. Opady deszczu należą tu do niezwyklej rzadkości, suche i ciepłe powietrze jest we wszystkich porach roku. Woda morska jest

Rekin w Morzu Czerwonym, Autor: Tom Weilenmann

niezwykle czysta i przeźroczysta. Widoczność w morzu osiąga 20 m. i można się w nim kąpać przez cały rok. Z tego powodu gospodarka turystyczno-sportowo-krajoznawcza działa tu przez cały rok. Przy Riwierze Morza Czerwonego spoczywa ponad 90 wraków statków, które są atrakcją dla dzieci i dorosłych.

Egipska Riwiera znana jest z setek raf koralowych dostępnych zarówno dla początkujących i doświadczonych nurków, jak również dla uprawiających snorkeling. Rafy te z przepiękną fauną i florą, są dostępne z brzegu oraz z łodzi; miejsca te są na ogół oznakowane bojami. Wysokie góry nad Zatoką Akabajowską schodzą 180 m w głąb morza. Zatoka Sueska jest natomiast stosunkowo płytka (10 m), ale również jest pełna raf koralowych, które ciągną się w pobliżu wybrzeża aż po granicę z Sudanem.

Rafa koralowa, Autor: Ian Robertson

Komunikacja

Delfiny w Morzu Czerwonym, Autor: Alfonso González

Szarm el-Szejk i Hurghada posiadają bezpośrednie lotnicze połączenia czarterowe z Europą i Bliskim Wschodem oraz m.in. z polskimi miastami (Kraków, Warszawa, Wrocław, Katowice, Poznań, Szczecin). Nadmorskie kurorty są również bazą wypadową w głąb Egiptu (Kair, Giza, Luksor, Góra

Synaj, Pustynia Wschodnia czy Abu Simbel) oraz zagranicznych (Ziemia Święta czy Petra w Jordanii). Największe z nich mają między sobą połączenia lotnicze i morskie, a inne autobusowe, w żadnym kurorcie nie brakuje taksówek wieloosobowe, które docierają niemal do wszystkich wybranych przez turystów miejsc w kraju.

Morze Czerwone, Autor: Silke Baron

Ze względu na polityczne znaczenie turystyki dla gospodarki kraju, wszyscy przybywający goście mają obowiązek wykupić miesięczną wizę turystyczną. Mogą to uczynić bezpośrednio na lotnisku (koszt – 15 USD). Turyści przybywający bezpośrednio z zagranicy do Szarm el-Szejk (lub do miejscowości Taba Dahab lub Nuwajba) i chcą pozostać tylko w mieście lub w tych miejscowościach albo zwiedzić górę Synaj nie muszą jej posiadać, wystarczy bezpłatna pieczęć w paszporcie Only Sinai (wiza jest już wymagana, aby zwiedzić Ras Muhammad). (32)

Meczet w Hurghada, Autor: Espen Faugstad

Zakończenie

Mam nadzieję, że spodobała ci się, Drogi Czytelniku, ta książka. Jeżeli tak, to będę bardzo wdzięczny jeżeli poinformujesz o tej bezpłatnej książce swoich znajomych. Na pewno się ucieszą :-)

Chciałbym też zaprosić cię na stronę www.pieknetapety.com, na której znajdziesz więcej przepięknych zdjęć z Egiptu oraz innych rejonów świata.

Jeżeli masz konto na Facebooku, to możesz zostać fanem tej publikacji wchodząc na stronę:

<http://www.facebook.com/pages/Egipt-Bezpłatny-przewodnik-turystyczny/176603932364187/>

Jeśli z kolei posiadasz swoją stronę www lub bloga i uważasz, że warto byłoby, aby jak najwięcej osób mogło zapoznać się z tą publikacją, to możesz na niej umieścić tę publikację (w niezmienionej postaci) lub też umieścić tam link do strony:

www.darmowaksiegarnia.com/egipt-bezpłatny-przewodnik-turystyczny/
z której tę książkę można ściągnąć.

Mam nadzieję, że publikacja ta zainspiruje cię do tego, aby samemu odbyć podróż do Egiptu – krainy niezwykłych budowli i starożytnych bogów.

Aleksander Łamek

Inne książki autora

Zapraszam do lektury innych moich książek, z których większość jest bezpłatna.

Terapia śmiechem. Jak rozwijać poczucie humoru

Książka ta jest efektem 8 lat mojej pracy jako specjalisty ds. terapii śmiechem. Jest ona skierowana zarówno do osób, które pragną wykorzystać ją w pracy zawodowej, jak i w życiu osobistym.

Sens życia

Jest to powieść, która powstała przede wszystkim z myślą o osobach, które zmagają się z różnymi problemami w życiu i szukają pozytywnych inspiracji, które pozwolą im przezwyciężyć te problemy.

Szkoła Sukcesu

„Szkoła Sukcesu” to książka prezentująca proste porady jak osiągać sukces w życiu i spełniać swoje marzenia.

Nieśmiałość – jak się jej pozbyć

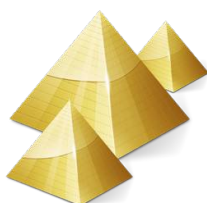
Jest to praktyczny poradnik uczący jak wyjść z nieśmiałości oparty na moich własnych doświadczeniach życiowych.

ABC NLP

Dzięki zawartym w tej książce ponad 200 ćwiczeniom opanujesz wiele narzędzi neurolingwistycznego programowania, które pomogą Ci w życiu.

Inteligencja emocjonalna

Książka „Inteligencja emocjonalna” uczy jak inteligentnie zarządzać swoimi emocjami, aby uczynić nasze życie lepszym, przyjemniejszym i efektywniejszym.

Jak samemu poprawić swój wzrok

W tym niewielkim poradniku prezentuję proste ćwiczenia, które pozwolą złagodzić lub wyeliminować problemy z oczami.

Więcej informacji o moich książkach znajdziecie na stronie www.aleksanderlamek.pl.

